

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015-2018

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavel Janošťák

Globální terorismus a protiteroristická politika

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2015-2018

BACHELOR THESIS

Pavel Janošťák

Global terrorism and counter-terrorism policy

Prague 2018

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Pavel Janošák

Poděkování

Tímto děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Doc. Ing. Štefanu Danicsovi Ph.D za odbornou pomoc, vstřícnost, ochotu a především trpělivost.

Anotace

Cílem bakalářské práce nazvané Globální terorismus a protiteroristická politika je přiblížit minimální akademickou definici terorismu a charakterizovat globální terorismus. Dále popsat protiteroristickou politiku Evropské unie a USA při eliminaci globálního terorismu. V teoretické části se s pomocí obsahové analýzy odborné literatury věnujeme nejdříve charakteristice procesu globalizace a jeho dopadům na mezinárodní bezpečnostní vztahy. V empirické části bakalářské práce se zabýváme komparací přístupu USA a Evropské unie v boji proti globálnímu terorismu. Východiskem pro nás jsou odborná literatura řešící problematiku globálního terorismu a protiteroristické politiky Evropské unie a USA a bezpečnostní materiály Evropské unie a USA řešící protiteroristické nástroje při eliminaci globálního terorismu.

Klíčová slova

Bezpečnostní materiály, globalizace, globální terorismus, komparace, mezinárodní bezpečnostní vztahy, protiteroristická politika, protiteroristické nástroje.

Annotation

The aim of the bachelor thesis entitled Global Terrorism and Counter-Terrorism is to bring near the minimum academic definition of terrorism and to characterize global terrorism. Describe the counter-terrorism policy of the European Union and the US in the elimination of global terrorism. In the theoretical part of the bachelor thesis we work content analysis of professional literature study the process of globalization impact on international security relationship. In the empirical part of the bachelor thesis we compare approach of the US and the European Union in the fight against global terrorism. Starting point is professional literature who solves global terrorism and counter-terrorism policies of the European Union and the US as well as EU and US security materials dealing counterterrorism instruments to eliminate global terrorism.

Keywords

Comparison, counterterrorism instruments, counterterrorism policy, global terrorism, globalization, international security relationship, security materials.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 CHARAKTERISTIKA PROCESU GLOBALIZACE A JEHO DOPADU NA MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOSTNÍ VZTAHY.....	11
2 TERORISMUS.....	14
2.1 Vývojové etapy terorismu.....	14
2.2 Cíle terorismu.....	17
2.3 Rozdíly mezi terorismem a klasickou válkou.....	18
2.4 Odlišnosti mezi terorismem a gerilou.....	19
3 DEFINICE TERORISMU.....	21
3.1 Americká definice terorismu.....	22
3.2 Evropské definice terorismu.....	24
3.3 Obecná definice terorismu.....	26
4 TYPOLOGIE TERORISMU.....	27
5 CHARAKTERISTIKA GLOBÁLNÍHO TERORISMU.....	30
5.1 Teroristické útoky v Evropě.....	32
5.2 Politické hodnocení globálního terorismu.....	34
5.3 Akademické hodnocení globálního terorismu.....	35
5.3.1 Realismus a neorealismus.....	35
5.3.2 Idealismus a institucionální neoliberalismus.....	37
5.3.3 Fukuyamova kritika idealistických přístupů.....	38

5.3.4	Konstruktivismus.....	39
5.3.5	Kritická bezpečnostní studia.....	39
5.3.6	Beckovo sociologické hodnocení.....	39
6	KONCEPCE BOJE PROTI GLOBÁLNÍMU TERORISMU.....	41
6.1	Protiteroristická politika USA.....	41
6.1.1	Globální válka proti terorismu.....	41
6.1.2	Boj USA proti hrozbám tzv. Islámskému státu.....	46
6.2	Protiteroristická politika Evropské unie.....	47
6.2.1	Protiteroristické nástroje EU.....	49
	PRAKTICKÁ ČÁST.....	59
7	EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	59
7.1	Komparace protiteroristické politiky USA a EU.....	59
	ZÁVĚR.....	64
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	69
	SEZNAM ZKRATEK.....	72
	SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Globální terorismus je v současnosti pokládán za největší bezpečnostní hrozbu ohrožující především západní civilizaci. Nejnebezpečnější je džihádistický terorismus, jenž má na svědomí nejvíce obětí a jehož hrozba bude narůstat s porážkou tzv. Islámského státu a příchodu jeho bojovníků do Evropy, případně do USA. Jedná se nábožensky orientovaný terorismus, který manipuluje jak s míněním svých stoupenců, jimž podsouvá ohrožení islámu západní civilizací či slávu mučedníka, tak i celosvětovým veřejným míněním, když prostřednictvím velkého počtu obětí civilního obyvatelstva a materiálních ztrát například z narušené infrastruktury vymáhá na vládách demokratických zemí určitá opatření, jichž nedokáže docílit jinými prostředky. Aktuálnost a prudký vývoj problematiky globálního terorismu mne ovlivnily při výběru tématu bakalářské práce.

Cílem bakalářské práce nazvané Globální terorismus a protiteroristická politika je přiblížit minimální akademickou definici terorismu a charakterizovat globální terorismus. Dále popsat protiteroristickou politiku Evropské unie a USA při eliminaci globálního terorismu.

V teoretické části se s pomocí obsahové analýzy odborné literatury věnujeme nejdříve charakteristice procesu globalizace a jeho dopadům na mezinárodní bezpečnostní vztahy. Globalizační proces je ve své podstatě založen na stírání hranic mezi státy, což se projevuje v ekonomické, politické, sociální i kulturní oblasti. Své důsledky má globalizace logicky i v oblasti bezpečnosti, neboť usnadňuje podmínky šíření trestné činnosti. Zajištění bezpečnosti je prioritou vlád a v rámci své bezpečnostní politiky zpracovávají aktuální strategie boje s bezpečnostními hrozbami, v současné době především s šířícím se terorismem.

Problematice terorismu je věnována druhá kapitola. Připomíná, že terorismus provází lidstvo v celém jeho historickém vývoji, mění své cíle, motivy a prostředky. Moderní demokratické společnosti založené na lidských právech a svobodách jsou terorismem lehce zranitelné a svobodná média poskytují svými informacemi o teroristických útocích nepřímo rovněž službu terorismům, kteří se snaží dosáhnout

svých cílů manipulací veřejného mínění. Ve druhé kapitole jsou rovněž srovnávány rozdíly mezi terorismem, klasickou válkou a gerilou.

I přes rozsáhlý výzkum v oblasti problematiky terorismu, který se rozrostl po teroristických útocích na USA 11. září 2001, nedošlo ke shodě v definování pojmu terorismus. Definice existuje celá řada a souvisejí s činností instituce, která dospěla k určitému závěru a definovala terorismu ze svého úhlu pohledu. Třetí kapitola shrnuje politické i akademické pohledy na definici pojmu terorismu.

Podobně jako u definice, nedošlo zatím k jednoznačné shodě ani na typologii terorismu, jíž je věnována čtvrtá kapitola.

Charakteristika globálního terorismu, jako nové etapy terorismu po útocích 11. září 2001, a jeho hodnocení z politického i akademického hlediska jsou náplní páté kapitoly.

Spojenci v boji proti globálnímu terorismu – USA a Evropská unie – mají společný cíl, ale každý má vlastní strategii boje proti globálnímu terorismu. USA kladou důraz na sílu a hovoří o globální válce proti terorismu. Evropská unie naopak klade důraz na dodržování mezinárodního práva a hovoří spíše než o válce o boji proti terorismu. Popsání protiteroristických politik USA a Evropské unie při eliminaci globálního terorismu je náplní šesté kapitoly. V šesté kapitole jsou rovněž shrnuty hlavní závěry zprávy TE-SAT 2017, kterou každoročně zpracovává Europol a která podává přehled o situaci a trendech terorismu v Evropské unii za předchozí rok.

V empirické části bakalářské práce se zabýváme komparací přístupu USA a Evropské unie v boji proti globálnímu terorismu. Východiskem pro nás je odborná literatura řešící problematiku globálního terorismu a protiteroristické politiky Evropské unie a USA a bezpečnostní materiály Evropské unie a USA řešící protiteroristické nástroje při eliminaci globálního terorismu. Výzkum využívá metod obsahové analýzy odborné literatury řešící problematiku globálního terorismu a protiteroristické politiky Evropské unie a USA, stejně jako výroční zprávy Europolu známé pod zkratkou TE-SAT a komparace přístupu USA a Evropské unie v boji proti globálnímu terorismu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA PROCESU GLOBALIZACE A JEHO DOPADU NA MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOSTNÍ VZTAHY

Globalizace je dynamický proces odstraňující bariéry a hranice mezi státy a kontinenty a vytvářející nový rámec politických a ekonomických, ale i mezinárodních bezpečnostních vztahů. Za počátek globalizace je považován konec studené války, rozpad SSSR a zánik Varšavské smlouvy.¹ Pojem globalizace obvykle vyjadřuje převládající ekonomický a politický model: tržní hospodářství a politický liberalismus. Globalizace je charakteristická ekonomickou otevřeností, politickou průhledností a globální, celosvětovou kulturou. Po roce 1990 dochází k celosvětovému propojení volného pohybu kapitálu, zboží, služeb a lidí, prohlubuje se integrace, vzájemná provázanost a závislost národních ekonomik, stejně jako sílí vliv nadnárodních společností.² Globální přeměny jsou patrné i v sociální oblasti, vzniká globální společnost hledající strategie s globální působností například v oblasti ochrany životního prostředí, demografického vývoje či systému udržitelného rozvoje. K negativním stránkám globalizace patří nárůst zranitelnosti jednotlivých států i mezinárodního společenství. Celosvětový dopad měla například v 90. letech ekonomická a finanční krize v jihovýchodní Asii, agrese Saddáma Husajna do Kuvajtu či války na území bývalé Jugoslávie. V globálním světě rovněž sílí vliv nevládních organizací (NGO – Non-Government Organization), například Greenpeace, Amnesty International či Human Rights Watch a podnikatelů – donátorů, například manželů Gatesových, kteří prostřednictvím své nadace Gates Foundation rozdělují na neziskové účely až 30 miliard USD.³

¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 30.

² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 17.

³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 18.

Ke čtyřem základním charakteristickým rysům globalizace patří celosvětové rozpínání ekonomických, sociálních a politických aktivit, narůstající intenzita vzájemné propojenosti jednotlivých činitelů působících v tomto procesu, zrychlování spolupráce a součinnosti na nadstátní úrovni a vzájemné propojení mezi extenzitou, intenzitou, hloubkou a rychlostí globalizace ekonomiky, politiky, kultury a vojenství. Tyto rysy se projevují v rovině internacionalizace (vytváření sítě spolupracujících nadnárodních institucí), v rovině oslabování časových a prostorových bariér (aktuální události v jedné části světa jsou okamžitě pozitivně či negativně reflektovány v dalších jeho částech), v rovině tzv. globálního řízení (narůstání politické koordinace mezi veřejnými a neveřejnými činiteli, tzn. mezi státy a mezinárodními organizacemi na jedné straně a nevládními organizacemi a soukromými subjekty na druhé straně) či v rovině globální politiky.⁴

Proces globalizace je zkoumán v sedmi dimenzích: ekonomické, politické, kulturní, právní, sociální, ekologické a vojenské. Ekonomická dimenze je tvořena celosvětovou sítí výrobních, obchodních a finančních vztahů tvořících globální trh. Politickou globalizaci představuje snaha o politickou koordinaci a harmonizaci. Vývoj ekonomické a politické globalizace nastoluje nový režim suverenity, založený na sdílení moci a autority. Negativní stránkou ekonomické a politické dimenze procesu globalizace je tzv. dvojí demokratický deficit, spočívající v mnohem silnějším vlivu transnacionálních uskupení ve srovnání s vlivem demokraticky zvolených vlád a v posílení vlivu celosvětové elity na úkor početnějšího celosvětového společenství. Vlády při rozhodování o vývoji ve svých zemích musí respektovat zájmy nadnárodních korporací a organizací a vznik nadnárodní občanské společnosti.⁵ Kulturní dimenze zahrnuje globální šíření kultury, působení médií a vytváření globálních komunikačních sítí. V rámci právní dimenze dochází k vytváření globálně sdílených právních norem a vzniku právních institucí s nadnárodní či celosvětovou působností. Do sociální dimenze globalizace spadá například problematika migrace obyvatelstva z chudých či válkami postižených zemí. Problematika ochrany životního prostředí je předmětem zájmu ekologické dimenze globalizace. Vojenská dimenze globalizace zahrnuje procesy

⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 19.

⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 20.

vytváření celosvětového zbrojního trhu, šíření zbraní hromadného ničení, nadnárodní vojenskou spolupráci a prosazování celosvětového vojenského uspořádání.⁶

Globalizace ovlivnila rovněž oblast mezinárodních bezpečnostních vztahů a vytvořila nové bezpečnostní prostředí. Vznikla společná bezpečnost, sdílená všemi evropskými státy a založená na mezinárodní spolupráci. Současně je prosazována všeobecná bezpečnost, která klade důraz nejen na vojenské, ale i na politické, ekonomické, sociální, ekologické a kulturní aspekty bezpečnosti a na dodržování lidských a občanských práv (tzv. soft security).⁷ Významně poklesla naléhavost hrozeb vojenského charakteru. V roce 1987 podepsali americký prezident Ronald Reagan a jeho protějšek Michail Gorbačov první odzbrojovací smlouvu - Smlouvu o likvidaci raket středního a kratšího doletu (INF). Na počátku 90. let následovaly podpisy dalších odzbrojovacích smluv START I (1991) a START II (1993) prezidenty Georgem Bushem a Michaiem Gorbačovem.⁸ Na druhou stranu uvolnění hranic rozšířilo prostor organizovanému zločinu a vzrůstá závažnost asymetrických hrozeb,⁹ z nich nejzávažnější hrozbou je terorismus.¹⁰

⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 21.

⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 35.

⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 34.

⁹ Při nízkém početním stavu a relativně nízkých nákladech je dosahováno velmi ničivých účinků i na silné státy.

¹⁰ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 32–33.

2 TERORISMUS

Z etymologického hlediska vychází pojem terorismus z latinského substantiva terror, tj. strach, hrůza, zděšení, bázeň, nebo slovesa terreo, tzn. třást se, strašit, nahánět strach.¹¹ Slovo terorismus se poprvé objevilo v dodatku ke Slovníku Francouzské akademie již v roce 1798. Ve stejném roce použil německý filozof Immanuel Kant tohoto slova k označení pesimistického pojetí osudu lidstva. Dnešní význam slova terorismus spočívá v označení akce ilegálních hnutí, která mají v úmyslu ovlivnit rozhodování vlády jedné či více zemí a která usilují o rychlé a drastické změny politického a sociálního řádu nejen uvnitř jednoho státu, ale v globálním měřítku.¹² Odborníci se shodují, že slovem terorismus lze označit násilné zastrašování a jeho charakteristickými vlastnostmi je násilí a šíření strachu.¹³

2.1 Vývojové etapy terorismu

Terorismus je spojen s politickým bojem a doprovází lidstvo v téměř celé jeho historii. V závislosti na dobovém kontextu má i řadu forem, spojených s určitým typem činnosti. Poprvé se terorismus objevil jako nástroj státu v jakobínské diktatuře (1793–1794) v období Velké francouzské revoluce, kdy plnil pozitivní roli ve sjednávání pořádku po anarchistickém období nepokojů.¹⁴ Naopak koncem 19. století jsou pojmem terorismus označovány protistátní aktivity sociálních revolucionářů, například anarchistické atentáty na příslušníky vládnoucí třídy. Na počátku 20. století jsou za teroristické označovány metody nacionalistických hnutí. Po druhé světové válce se termínem terorismus označují národně-osvobozenecká a ultralevicová hnutí třetího světa. Ve druhé polovině 20. století se terorismus objevil rovněž v separatistických

¹¹ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 18.

¹² BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 9.

¹³ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 18.

¹⁴ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 17.

hnutích západní Evropy a Severní Ameriky a především v aktivitách na podporu vzniku palestinského státu. Teroristické metody používaly marxisticko-leninské, maoistické a anarchistické skupiny. Etnický a levicový terorismus byl řízen například ze Sovětského svazu, Íránu, Libye či Sýrie. Islamistický terorismus narůstal od počátku 90. let a je spojován s novými formami ozbrojených konfliktů (militantní islamismus).¹⁵

Rozvoji terorismu podle Bonanateho¹⁶ rovněž napomáhají vnější, materiální podmínky, kam Bonanate řadí rostoucí napětí mezi sociálními skupinami a politickými ideologiemi, technický rozvoj, rychlost šíření zpráv a pozornost médií. K vnitřním podmínkám rozvoje terorismu patří rozpad velkých koloniálních mocností, především Velké Británie, Francie, Německa, Turecka a Ruska, jehož následkem bylo nové uspořádání geopolitické mapy světa a vznik velkého počtu nových států. Za období největšího rozmachu mezinárodního terorismu považuje Bonanate roky 1968–1978, kdy v Evropě došlo 757 teroristickým útokům, z nichž více než polovina (478) se soustředila pouze na čtyři státy: Itálii, Francii, Velkou Británii a Německou spolkovou republiku. Tři čtvrtiny těchto akcí proběhly během dvou let 1974-1975.¹⁷

Eichler uvádí tři hlavní vývojové formy terorismu, jejichž aktivity působí i v současné době souběžně, případně spolu i kooperují: národní (vynucuje si změny ve vnitřní politice – IRA, ETA, terorismus na Korsice či čečenský terorismus), mezinárodní (vynucuje si změny v zahraniční politice států – OOP, zahrnuje rovněž a nábožensky motivovaný terorismus - GIA) a globální terorismus (vyvíjí snahy o prosazení změn v mezinárodních vztazích na celosvětové úrovni).¹⁸

Bonanate¹⁹ upozorňuje na významný nárůst terorismu v posledních sto letech, a to jak z hlediska frekvence a intenzity teroristických akcí, tak i z hlediska míry násilí. Jedním z důvodů je podle něj „zdvojení“ terorismu, kdy vedle „klasického“ terorismu se přímého či skrytého teroru dopouštějí i státy, viz například stalinský teror, bombardování Drážďan za druhé světové války či bombardování vesnic za války ve Vietnamu. Bonanate tak rozlišuje terorismus „proti státu“ a terorismus „státní“.²⁰ Fenomenologie terorismu je výjimečně rozsáhlá, Bonanate hovoří o „galaxii

¹⁵ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 17–18.

¹⁶ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 11.

¹⁷ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 13.

¹⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 155.

¹⁹ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 9.

²⁰ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 9.

terorismu“.²¹ Kromě již uvedeného terorismu proti státu, u něhož se projevují určité podobnosti s anarchismem, hovoří Bonanate o terorismu jako formě boje za nezávislost, terorismu proti mezinárodnímu řádu a terorismu jako prvku destabilizace moderní společnosti.

Moderní demokratické společnosti jsou terorismem snadno zranitelné. Princip svobodné volby uplatňovaný v podmínkách demokratické společnosti usnadňuje teroristům práci. Jiná situace je v autokratických režimech. Infrastruktura moderní společnosti poskytuje teroristům snadné cíle, například dopravní prostředky nebo městské koncentrace obyvatelstva (obchodní centra, školy, úřady). Teroristům jsou snadno dostupné nejničivější zbraně včetně nervových plynů, zvýšená mobilita jim umožňuje zasahovat po celém světě a na velké vzdálenosti.²²

Bojovníci asymetrických válek (partizánských válek či národněosvobozeneckého boje) zaměřují své údery na pět hlavních cílů: nejvyšší politické činitele, průmyslové podniky, infrastrukturu, ozbrojené síly a obyvatelstvo. Podle situace a záměru útoku lze rozlišit, zda se jedná o terorismus. Například atentát na Heydricha nebyl teroristickým útokem, ale součástí boje proti okupační moci. Za teroristický není obvykle považován ani útok na ozbrojené síly, avšak útok na vojáky, kteří mají statut nebojových jednotek, může být považován za teroristický akt. Útok na civilní obyvatelstvo (s výjimkou tzv. totálních válek) je vždy považován za terorismus.²³

Terorismus čerpá mnoho prostředků z organizovaného zločinu, přesto je však nutné oba jevy oddělit. Terorismus nemá zločineckou povahu, důraz klade na politickou legitimitu.²⁴

²¹ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 16.

²² SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 9.

²³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 150.

²⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 151.

2.2 Cíle terorismu

Základním cílem terorismu je šíření strachu ve společnosti. Teroristé usilují o získání pozornosti, destabilizaci státu či vynucení změn ve vnitřní nebo zahraniční politice státu. Své činy teroristé obhajují zájmy určitých skupin obyvatelstva, obvykle národnostních menšin.²⁵

Hlavním posláním teroristů je podle Souleimanova „*přimět společnost napadeného udělat namísto teroristů to, čeho nemohou vzhledem ke své slabosti docílit sami*“.²⁶

Bonanate²⁷ spatřuje cíl terorismu ve vzbuzení paniky nejen na straně přímého protivníka, ale i mezi veřejností, pozorovateli a v mezinárodním společenství. Zdůrazňuje, že terorismus je velice tvárný, a tudíž nezachytitelný, ideologické motivy jsou často nahrazeny náboženskými. Cílem terorismu nejsou teroristické útoky, ale rozvrátit jinak neměnitelný stav věcí. Terorista je vždy provokatér snažící se rozpoutat politický boj do podoby rozhodujícího střetnutí, jehož výsledkem bude uchopení politické moci.²⁸ Strategie terorismu staví na veřejném ohlasu. Není-li veřejné mínění (místní, národní či mezinárodní) dostatečně silně otřeseno, jsou jeho i úspěšné akce zbytečné.²⁹

Bonanate je přesvědčen, že „*čím déle terorismu trvá, tím se paradoxně zmenšují jeho šance, že úspěšně dosáhne svých cílů. Pokud se úspěch nedostaví okamžitě, terorismus ztrácí na účinnosti a upadá. Dokonce to dochází tak daleko, že i ten, kdo byl stoupencem jeho cílů, se nutně stává jeho pevným a vytrvalým oponentem*“.³⁰

Hlavními taktickými nástroji teroristů jsou násilí (vraždy, atentáty, braní rukojmí, únosy letadel a vydírání) a šíření strachu (využívání nástrojů psychologické války, manipulace veřejného mínění).³¹

²⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 142–143.

²⁶ SOULEIMANOV, Emil a Mitchell A. BELFER. *Terorismus: pokus o porozumění*. S. 33.

²⁷ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 14.

²⁸ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 20.

²⁹ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 171.

³⁰ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 32.

³¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 145.

Veřejné mínění je proto živnou půdou terorismu. Z tohoto hlediska lze terorismus považovat za psychologickou válku vedenou pomocí médií. Terorismus je proto účinnější v demokratických zemích, kde existují svobodná média a občané mají prostředky k ovlivňování politiky vlády.³²

Z hlediska komunikace má terorismus čtyři hlavní složky: odesílatele poselství (transmitter), kterým je terorista nebo teroristická organizace; terč úderů (target) – oběti útoku; poselství (message) určené nejvyšším politickým činitelům; reakci zastráňovaného (feed-back) jako výsledek politického vyhodnocování po teroristické akci. Platí zásada, že zastráňovaný není obětí teroristického útoku, ale adresátem poselství. Oběti jsou nástrojem nátlaku na politické činitele, kteří rozhodují.³³

2.3 Rozdíly mezi terorismem a klasickou válkou

Společným rysem klasické války a terorismu je ozbrojené násilí, jehož prostřednictvím je dosahováno vytyčených cílů.³⁴ Terorismus byl v 70. letech 20. století pojímán jako nová forma války s odlišným složením hlavních aktérů. V klasické válce jsou hlavním aktérem stát nebo koalice, které přijímají rozhodnutí, jejich armády, plní obranné úkoly, a obyvatelstvo, které může být mobilizováno a které nese ekonomickou zátěž války. V případě teroristického útoku jsou těmto aktérům určeny pasivní role: stát je v roli napadeného a vydíraného objektu, u obyvatelstva dochází k manipulování s veřejným míněním s cílem vyvolat reakce odpovídající zájmům třetího a jediného aktivního subjektu – teroristů.³⁵

Bonanate³⁶ však namítá, že terorismus, kdyby měl být válkou, musel by být státy vyhlášen a mezi státy také vybojován. „*Terorismus však je zbraní v ruce toho, kdo ještě státním útvarem není, kdo se jím jenom touží stát, případně toho, kdo chce státní zřízení nebo mezinárodní řád rozvrátit.*“

³² SOULEIMANOV, Emil a Mitchell A. BELFER. *Terorismus: pokus o porozumění*. S. 43.

³³ HENDERSON, Harry. *Global terrorism: The complete reference guide*. S. 182.

³⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 145.

³⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 142.

³⁶ BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. S. 16.

Na rozdíl od války, jejíž vypuknutí se vzhledem k probíhajícím přípravám očekává a otázkou je pouze načasování vyhlášení války, teroristické skupiny útočí nečekaně, bez předchozího vyhlášení války, jejich přípravy na útoky probíhají za účasti málo početné uzavřené komunity velmi skrytě a jejich odhalení, případně zabránění útokům, je prakticky nemožné.³⁷

Rozdíly mezi terorismem a klasickou válkou spočívají rovněž ve způsobech vedení ozbrojeného boje. Pro klasické války je typický přímý, čelní souboj na jedné nebo více frontách. Evans³⁸ definuje válku jako „*přímé, somativní násilí mezi státními činiteli*“. Teroristické skupiny naopak používají nepřímou strategii, vyhýbají se přímému boji, nepůsobí na ozbrojené síly, napadají společnost zákeřně a nečekaně na nejcitlivějších a nejzranitelnějších bodech. Obcházejí tím nejsilnější prvky obrany státu, výslednost jejich útoků je velmi ničivá a ani zdaleka neodpovídá poměru sil.³⁹

Praktiky považované ve válce za válečné zločiny jsou pro teroristy rutinními taktickými metodami. Teroristické útoky by měly být podle Schmida⁴⁰ hodnoceny jako válečné zločiny, neboť sami teroristé hovoří o válečném stavu, v němž se nacházejí. Na rozdíl od vojáků pravidelných armád nenosí zbraně viditelně a nedělají rozdíly mezi nepřítelem a nebojujícím civilistou. Teroristé mohou být považováni za válečné zločince, neboť nebojují podle mezinárodně uznávaných válečných pravidel a nectí principy humanity přijaté ve válečných pravidlech.

2.4 Odlišnosti mezi terorismem a gerilou

Gerily jsou definovány jako „*jednotky pro úderné akce, sabotáže, zastrašování nebo likvidaci důležitých cílů*“.⁴¹ Na rozdíl od teroristů žijí mimo společnost, obvykle v těžko dostupném terénu, nosí uniformy, jsou organizovány podle vojenského vzoru do čet, rot, praporů, případně brigád a neútočí na civilní cíle. Bojují tak proti okupaci nebo

³⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 143–144.

³⁸ EVANS, Graham. *Dictionary of International Relations*. S. 341.

³⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 144.

⁴⁰ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 20.

⁴¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 143.

diktátorskému režimu. Naopak teroristé žijí volně ve společnosti, proti níž připravují zákeřné údery cílicí na civilní obyvatelstvo.⁴²

V současné době dochází dle Mareše⁴³ ke stírání rozdílu mezi terorismem, guerillou a válkou v tradičním pojetí.

⁴² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 143.

⁴³ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 30.

3 DEFINICE TERORISMU

Výzkum terorismu zaznamenává po událostech z 11. září 2001 zvýšený zájem odborné i laické veřejnosti, přesto stále neexistuje obecně uznávaná definice tohoto pojmu, ani typologie terorismu. Přitom čím by byla definice terorismu jednodušší, tím účinnější legislativu by bylo možné přijmout na jeho potírání.

Obtížnost definovat terorismus podle Souleimanova⁴⁴ spočívá v tom, že „*terorismus je především komplikovaný psychologický fenomén, jehož komplexita spočívá v mimořádné mnohohrstevnosti jevu, kterou s terorismem spojujeme. ... Terorismus se neustále mění a mění se i naše nahlížení na něj.*“

V roce 1988 dospěli akademici ke shodě na poněkud dlouhé definici, která však obsahuje všechny dnes obecně přijímané základní prvky: „*Terorismus je metoda vzbuzování strachu prostřednictvím opakovaných násilných aktů, vykonávaných tajnými nebo polotajnými jednotlivci, skupinami či státními orgány z idiosynkratických, kriminálních nebo politických důvodů, přičemž na rozdíl od atentátů nejsou přímé oběti násilí pravým terčem teroru. Okamžité lidské oběti násilných aktů jsou obvykle buď vybrány náhodně (příležitostné terče) z cílové veřejnosti, nebo záměrně (reprezentativní neboli symbolický terč) a slouží k předání zprávy. Komunikační procesy mezi teroristy (organizací), (ohroženou) obětí a hlavním terčem, založené na násilí a šíření strachu, jsou využívány k manipulaci hlavního terče (veřejnosti) tím, že se z nich stávají terče teroru, požadavků nebo upoutání pozornosti v závislosti na tom, zda jde o zastrasování, násilné donucování nebo šíření propagandy.*“⁴⁵

Minimalistickou akademickou definici terorismu uvádí Schmid: „*Terorismus je definován jako jakékoli použití násilí k dosažení politických cílů.*“⁴⁶

U dalších zásadních otázek definice terorismu se odborníci rozcházejí, například je-li terorismu pojímán jako forma ideologie nebo jako metoda prosazování zájmů, má-li být definován normativně apod. Pojem terorismus je obvykle vnímán negativně a i

⁴⁴ SOULEIMANOV, Emil a Mitchell A. BELFER. *Terorismus: pokus o porozumění*. S. 33.

⁴⁵ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 16.

⁴⁶ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 8.

převážná většina teroristů odmítá samu sebe tímto pojmem označovat, vnímají se spíše v souvislostech s deklarovaným osvobozeneckým (ETA – Baskická vlast a svoboda), armádním (IRA – Irská republikánská armáda), sebeobranným (Afrikánské hnutí odporu) či stranickopolitickým (PKK - Kurdská strana pracujících, RAF – Frakce rudé armády) charakterem nebo ve vztahu k historickému dědictví (Combat 18). Většina definic řadí terorismus do oblasti kriminality a některé jej považují za trestný čin.⁴⁷

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1566 z října 2004 charakterizuje akt terorismu jako „každý kriminální akt spáchaný se záměrem způsobit smrt nebo vážná zranění s cílem vyvolat v zasažené společnosti pocit strachu, zastrašovat obyvatelstvo ... a nutit vlády nebo mezinárodní organizace k nějakým opatřením, nebo je naopak od některých opatření či činů odrazovat“.⁴⁸

3.1 Americké definice terorismu

Vláda Spojených států oficiálně terorismus nedefinovala, své definice však předložily některé vládní agentury a ministerstva.

Jednu z prvních definic terorismu předložila v roce 1976 Ústřední výzvědná služba (CIA): „*Terorismus je hrozba násilím nebo přímé použití násilí k politickým účelům jestliže (1) je taková akce zaměřena k ovlivnění přístupu a chování cílové skupiny, jež je širší než okamžité oběti a (2) jestliže působení takové skupiny přesahuje hranice národních států (například národnost nebo vztahy do zahraničí příslušníků skupiny, sídlo nebo sídla skupiny, identita institucionálních nebo lidských obětí, vyhlášené cíle nebo mechanismy jejich uskutečňování)*“.⁴⁹ V průběhu let se definice CIA měnila a například v roce 1980 zněla: „*Terorismus je hrozba násilím nebo použití násilí k dosažení politických cílů, prováděné jednotlivci nebo skupinami, konané ať již v opozici,*

⁴⁷ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 18–19.

⁴⁸ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 382.

⁴⁹ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 17.

*nebo pro vládní autority, pokud jsou takové akce zaměřeny na šokování nebo zastrašení velkých skupin obyvatelstva, větších než skupiny aktuálních obětí“.*⁵⁰

Federální úřad pro vyšetřování (FBI) definoval v roce 1983 terorismus jako „*nezákonné použití síly nebo násilí proti osobám nebo majetku, k zastrašení nebo násilnému donucení vlády, civilní populace či jakékoli další cílové skupiny, za účelem prosazení politických a sociálních cílů*“.⁵¹ Současné definice FBI charakterizuje terorismus jako „*politicky nebo sociálně motivované, nepovolené a neoprávněné použití síly a násilí proti osobám nebo proti hmotným statkům, jehož cílem je zastrašovat veřejnou správu nebo populaci, nebo ji nutit k tomu, aby něco učinila*“.⁵²

Americká armáda v roce 1983 definovala terorismus jako „*promyšlené použití násilí nebo hrozby násilím za účelem zisků politické nebo ideologické povahy, prováděné prostřednictvím zastrašování, násilného donucování nebo vzbuzování obav*“.⁵³ Ministerstvo obrany USA v současné době definuje terorismus jako „*záměrné používání násilí s cílem vyvolávat strach a jeho prostřednictvím nutit veřejnou správu nebo společnost, aby něco udělala nebo naopak neudělala. Cíle terorismu mají ideologickou, náboženskou nebo politickou povahu*“.⁵⁴

Za nejvhodnější je považována definice amerického ministerstva zahraničních věcí z roku 1984, v níž je terorismus charakterizován jako „*předem připravené, politicky motivované násilí, prováděné nadnárodními tajnými agenty či organizacemi na nebojujících terčích, s obvyklým cílem ovlivnit veřejnost*“.⁵⁵ Později ministerstvo rozšířilo termín nebojující osoby i na vojenský personál, který je právě neozbrojen a (nebo) mimo službu a za teroristické útoky označuje rovněž „*napadání vojenských zařízení nebo ozbrojeného vojenského personálu, pokud není v místě jeho působení vyhlášen válečný stav*“.⁵⁶ Ministerstvo zahraničí USA pokládá za teroristu každého, kdo se „*po předchozí tajné a pokoutné přípravě, veden politickou pohnutkou, záměrně*

⁵⁰ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 17.

⁵¹ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 17.

⁵² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 165.

⁵³ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 17.

⁵⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 165.

⁵⁵ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 17.

⁵⁶ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 17.

*dopustí násilí na takových cílech, které nejsou ozbrojeny. Jeho hlavním cílem je ovlivnit veřejné mínění“.*⁵⁷

Americké definice se shodují v tom, že terorismus je „*plánované uskutečňování násilných akcí politického zaměření, které se připravuje a uskutečňuje na podstátní úrovni a při němž se útočí na cíle nevojenského charakteru*“. Zdůrazňují čtyři hlavní rysy terorismu: záměrnost a delší cílevědomou přípravu; politicky motivovaný cíl zaměřený na změnu uspořádání; zaměření útoků na civilní cíle; aktéry teroristických útoků jsou podstátní skupiny a organizace.⁵⁸

3.2 Evropské definice terorismu

V roce 1974 dospěla vláda Velké Británie k definici terorismu pro účely zákona: „*Terorismem se rozumí použití násilí pro politické cíle a zahrnuje jakékoliv využití násilí pro zastrašení veřejnosti nebo některé její části.*“⁵⁹

Evropská definice z roku 1975 charakterizuje terorismus jako „*použití násilí nebo vyhrožování použitím násilí soudržnou skupinou násilnických osob (nikoli vojáků za války) za účelem dosažení politických zisků*“.⁶⁰ Evropská konvence pro boj s terorismem z roku 1977 terorismus nedefinuje, ale vyjmenovává výčet zločinů, na jejichž základě mohou být jejich pachatelé vydáni z jedné země do druhé.⁶¹

Německý Spolkový úřad pro ochranu ústav v roce 1985 definoval terorismus jako „*průběžný proces boje za politické cíle, jichž se dosahuje metodou násilných útoků na životy a majetek třetích osob, zvláště pak krutými zločiny dle § 129a, odst. 1, trestního zákona (vražda, zabití, vydírání, únos, žhářství, pumové atentáty) nebo jinými násilnými akty, které slouží k přípravě podobných zločinů*“.⁶²

⁵⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 165.

⁵⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 169.

⁵⁹ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 16.

⁶⁰ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 16.

⁶¹ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 16.

⁶² SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 17.

Eichler⁶³ ve své knize uvedl, že terorismus je „*systematické používání zabíjení, mrzačení a ničení či vyhrožování takovými činy k vytváření atmosféry strachu, k přivolávání pozornosti k určité věci a k zastrašování širšího okruhu lidí s cílem vynutit si jejich ústupky požadované teroristy*“.

James Kiras⁶⁴ uvádí svou pracovní definici terorismu: „*Skupiny na podstatní úrovni používají násilí k útokům na symbolické cíle se záměrem vyvolat strach. Jde jim o to, aby svůj problém postavily do popředí pozornosti, aby vyvolaly krutou odpověď svého protivníka nebo aby ho morálně zdiskreditovaly. Těmito cestami chtějí prosadit politické změny.*“

Eichler⁶⁵ ve své definici uvádí: „*Terorismus je nepřímá strategie zaměřená na nátlak na země Západu, která ale nepodstupuje riziko války a snaží se co nejvíce omezovat možnosti odhalení.*“

Evropský parlament se v listopadu 2001 usnesl, že za teroristické budou považovány „*záměrně páchané činy jednotlivců nebo skupin proti jedné nebo několika zemím, jejich institucím či státním příslušníkům s cílem zastrašovat je a ohrožovat jejich základní lidské svobody, demokracii, úctu k lidským právům a vládě práva*“.⁶⁶

Organizace spojených národů ve své rezoluci Rady bezpečnosti z roku 2004 charakterizovala terorismus jeho zvláště nebezpečný jev, který „*zasévá strach mezi obyvatelstvo ... zastrašuje obyvatelstvo a na vládách nebo mezinárodních organizacích si vynucuje, aby přijímaly určitá opatření, nebo aby je naopak nepřijímaly*“. Za teroristický je považován „*každý kriminální akt spáchaný se záměrem způsobit smrt nebo vážná zranění s cílem vyvolat v zasažené společnosti pocit strachu, zastrašovat obyvatelstvo ... a nutit vlády nebo mezinárodní organizace k nějakým opatřením, nebo je naopak od některých opatření či činů odrazovat*“.⁶⁷ V rezoluci je rovněž uvedeno, že teroristické činy nelze ospravedlnit žádnými motivy.

⁶³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 166.

⁶⁴ KIRAS, James. *Special Operations and Strategy From World War II to the War on Terrorism*. S. 139.

⁶⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 167.

⁶⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 167.

⁶⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 167.

3.3 Obecná definice terorismu

Výše uvedené americké a evropské definice mají shodné rysy, na základě nichž Eichler⁶⁸ uvádí obecnou definici terorismu, v níž charakterizuje terorismus jako „*politicky, ideologicky či nábožensky motivované, slepé, nerozlišené zabíjení bezbranného a nevinného civilního obyvatelstva*“. Teroristické útoky jsou vedeny s cílem vynutit si změny ve vnitřní, zahraniční či globální politice. S cílem upoutat pozornost k věci, kterou považují za spravedlivou, teroristé zabíjejí bezbranné, nevinné lidi a nezajímá je jejich totožnost.

Mareš⁶⁹ definuje terorismus jako „*použití agresivního a excesivního násilí (anebo hrozby použitím takového násilí), které je naplánováno s dominantním účelem vyslat vážné zstrašující poselství zřetelně většímu počtu lidí (cílovému publiku) než pouze těm, kteří jsou primárními násilnými akty nebo hrozbami bezprostředně poškozeni*“.

Všeobecně odsouhlasená definice obsahující univerzální standardy by pomohla vládám jednoznačně stanovit, co je mezinárodní terorismus a sjednotit národní právní kodexy. Přijetí zákonné definice terorismu, která říká, že „*terorismus je ekvivalentem válečných zločinů v období míru*“, mezinárodním společenstvím by sjednotilo postupy zacházení s teroristy napadajícími civilisty, kteří by se tak již nemohli vydávat za bojovníky za svobodu. Podobně ani vojáci jednající z pověření vlády nemohou použít násilí proti neozbrojeným civilistům a neutrálním pozorovatelům. Postavením přesně vymezených aktů terorismu na úroveň válečných zločinů bude minimalizována diskuse, zde jde o politické či kriminální násilí.⁷⁰

⁶⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 169.

⁶⁹ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 22.

⁷⁰ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 20.

4 TYPOLOGIE TERORISMU

Klasifikace terorismu není sjednocená a existuje řada variant. Schmid⁷¹ uvádí čtyři kategorie podle ideologické příslušnosti; povahy cílů, již chtějí teroristé dosáhnout; zaměření násilí, výběru cílů a oblasti působení; historického původu teroristické skupiny. Rozlišuje osm typů terorismu: nacionalistický, revoluční, extremismus krajní pravice, jednoúčelové teroristické skupiny, domácí versus mezinárodní terorismus, státní versus nestátní terorismus, městský versus venkovský terorismus a náboženský extrémismus.

Eichler⁷² uvádí tři základní podoby terorismu: demonstrativní, destruktivní a sebevražedný terorismus. Demonstrativní terorismus, využívaný například španělskou skupinou ETA, se zaměřuje především na politické soupeření a k získání pozornosti používá metody braní rukojmích, únosy letadel či výbuchy, na něž předem upozorní. Destruktivní terorismus je agresivnější, zaměřuje se na násilí páchané na vytypované představitele společenských kruhů, provádějící rozhodnutí nepřijatelná pro teroristy (IRA, německá skupina Bader-Meinhof). Cílem sebevražedného terorismu je necíleně zabít co největší počet lidí. Tato nejzákeřnější a nejagresivnější forma terorismu v současném světě dominuje⁷³ a představuje velkou hrozbu v rámci teroristické taktiky. Sebevražedné atentáty bývají typické především pro muslimské země (Palestinu, Čechensko, Irák), ale jsou vykonávány po celém světě. Jejich motivem je pomsta za smrt svých blízkých a snaha stát se hrdinou, mučedníkem. Počet mrtvých v důsledku sebevražedného atentátu je až čtyřikrát vyšší než je tomu u jiných podob teroristických útoků. Charakteristickým znakem současných sebevražedných atentátů je nárůst počtu žen v sebevražedných komandech.⁷⁴

⁷¹ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 184.

⁷² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 155.

⁷³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 156.

⁷⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války na počátku 21. století*. S. 264.

Mareš⁷⁵ rozlišuje terorismus ultralevicový, ultrapravicový, etnický a teritoriální, náboženský, ekologický, kriminální, psychopatologický, single-issue a další varianty včetně demokratického terorismu. Za politický terorismus považuje ultralevicové a ultrapravicové ideologie, projevy náboženského, etnického, teritoriálního a ekologického terorismu a některých single issue forem terorismu.⁷⁶

Pikna⁷⁷ uvádí klasifikaci terorismu v šesti kategoriích:

- etnický, nacionalistický, či separatistický terorismus (ETA, IRA);
- kriminální terorismus (italská mafie);
- mezinárodní terorismus (superterorismus nebo globální terorismus);
- regionální terorismus;
- individuální terorismus;
- vnitrostátní terorismus, „státní“ terorismus.

A typy terorismu: vnitrostátní (nacionální, individuální), přeshraniční (regionální), mezinárodní (islamistický, subverzivní) a globální (mezistátní, nadstátní).

Souleimanov⁷⁸ rozlišuje v rámci politického terorismu kategorii státní a nestátní. Do kategorie státní terorismus řadí následující formy terorismu: sponzorovaný státem, realizovaný státem, okupační či válečný a terorismus establishmentu. Kategorii nestátní terorismus Souleimanov člení na revoluční (náboženský, ultralevicový, ultrapravicový, anarchistický) a subrevoluční (ultralevicový, etnicko-separatistický, single-issue, vigilantistický a náboženský).

Mareš⁷⁹ rozlišuje v rámci politického terorismu kategorie kriminálního terorismu, páchaného pro získání osobních materiálních výhod, a patologického terorismu, primárně páchaného za účelem psychického sebeuspokojení. Chápeme-li však politiku jako druh ovlivňování, vytváření a prosazování požadavků a cílů v soukromé i veřejné oblasti, je rozlišování politického a nepolitického terorismu překonané.⁸⁰

⁷⁵ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 36.

⁷⁶ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 19.

⁷⁷ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 393

⁷⁸ SOULEIMANOV, Emil a Mitchell A. BELFER. *Terorismus: pokus o porozumění*. S. 37.

⁷⁹ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 20.

⁸⁰ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. S. 20.

Europol ve zprávě TE-SAT 2017 rozlišuje pět kategorií terorismu:

- džihádistický terorismus (tento pojem je užíván od TE-SAT 2016; TE-SAT 2011 hovoří ještě o islamistickém terorismu, od TE-SAT 2012 o nábožensky motivovaném terorismu) – jednotlivci, skupiny i sítě se snaží ospravedlnit své teroristické útoky jako nábožensky motivované, například skupiny napojené na al-Káidu;
- etnický a separatistický terorismus – regionálně zaměřený terorismus (ETA, IRA, PKK);
- levicový a anarchistický terorismus – cílem je změna politického, sociálního a ekonomického systému; ideologie teroristů vychází obvykle z marxismu-leninismu; kategorie zahrnuje rovněž útoky motivované anarchismem;
- pravicový terorismus - cílem je rovněž změna politického, sociálního a ekonomického systému, avšak ideologie teroristů vychází z pravicového extremismu, respektive z ideologie národního socialismu;
- terorismus zaměřený na konkrétní cíl (single issue) – cílicí na specifickou část společnosti, například environmentální terorismus, častěji označovaný jako extrémismus.⁸¹

Džihádistický/islamistický terorismus je specifickou formou ozbrojeného, politicky motivovaného násilí, založeného na účelové interpretaci Koránu, používající násilí nebo vyhrůžek, a to s aktuálním cílem způsobit škody na lidských životech či hmotné a zstrašovat tak obyvatelstvo, stát nebo mezinárodní organizaci. Dlouhodobým cílem je nastolit na světě Chalífát s právem šaría a nastolit islámskou víru jako jediné náboženské vidění světa.⁸²

⁸¹ *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017*. Dostupné z <https://www.europol.europa.eu/tesat/2017/>.

⁸² PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu*. S. 182.

5 CHARAKTERISTIKA GLOBÁLNÍHO TERORISMU

V 90. letech se o terorismu hovořilo spíše jako o riziku, avšak po teroristických útocích 11. září 2001 v New Yorku je terorismus považován za nejvážnější bezpečnostní hrozbu současnosti.⁸³

Po teroristických útocích z 11. září 2001 nastala nová etapa terorismu, jenž bývá označován jako globální terorismus, hyperterorismus (François Heisbourg), moderní terorismus transnacionálního charakteru (John Ikenberry) či superterorismus (Lawrence Freedman).⁸⁴

Globální teroristé jsou sdruženi do horizontální síťové struktury s celosvětovým pokrytím. Skupiny sítě al-Káidy působí v přibližně 60 zemích, řídí se ideologií svých vůdců, disponují však poměrně velkou nezávislostí v rozhodování. Jejich cílem je vynutit si omezení vlivu USA v islámském světě, opuštění Arabského poloostrova, především Saudské Arábie a vytvoření panislámského kalifátu v muslimském světě.⁸⁵ Současně však Egypt, Saúdská Arábie a Pákistán těží ze strategického spojení s USA a o přímou angažovanost USA opírají svou bezpečnost. Politická situace tak nabývá značné rozporuplnosti.⁸⁶

Shoda je i v metodách dosahování těchto cílů – teroristické útoky s důrazem na co největší počet bezbranných a nevinných obětí, který svým psychologickým dopadem ovlivňuje veřejné mínění celosvětově. Tím se globální terorismus odlišuje od předchozích etap terorismu, jejichž cílem bylo upoutání pozornosti bez důrazu na co největší počet obětí. Smyslem zabíjení je vytvoření atmosféry strachu a rozklad společnosti.⁸⁷ Hlavními rysy globálního terorismu jsou nejasná frontová linie, bezohledné násilné útoky na civilní obyvatelstvo a ničení hodnot. Používaná metoda sebevražedného útoku je mimořádně nebezpečná vzhledem k téměř nulové možnosti, jak útoku čelit.⁸⁸

⁸³ EICHLER, Jan. *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. S. 242.

⁸⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 169.

⁸⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 170.

⁸⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 171.

⁸⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 177.

⁸⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 170.

Referenčním objektem globálního terorismu jsou vyznavači islámu, jejichž podíl na světové populaci neustále narůstá - z 18 % v 80. letech na přibližně 30 % v roce 2025. Teroristé al-Káidy zneužívají bídy a utrpení lidí v islámských zemích, jehož v důsledku vzrůstají v této oblasti u obyvatelstva pocity dlouhodobé křivdy, frustrace, deprivace a beznaděje, a rekrutují odtud své nové členy. Tento způsob jednání je označován jako victimologie – oběti režimů spatřují v terorismu možnost pomsty i sebeocení.⁸⁹

V Evropě útočí dobrovolníci, jež lze rozdělit do dvou skupin: outsiders (muslimové přijíždějící do Evropy s úmyslem získat zde trvalý pobyt) a insiders (potomci přistěhovalců z islámského světa postižení nezaměstnaností a žijící v uzavřených společnostech). Jan Eichler⁹⁰ spatřuje za jednu z hlavních příčin globálního terorismu pocit ponížení, který je silně zakořeněn v islámském světě a který pramení z americké podpory Izraeli, vojenské operace v Afghánistánu a okupace Iráku. Islám se tak stal náboženstvím utlačovaných a jako takový byl zneužit extremisty a teroristy.

Z uvedených faktů vyplývá, že globální terorismus je dlouhodobou hrozbou, jež nesouvisí s konkrétní teroristickou skupinou nebo lídrem. Protiteroristická strategie by se proto neměla zaměřovat pouze na vojenské úder, ale hlavně na příčiny současných problémů.⁹¹

Teroristé rovněž zneužívají rozporuplnost procesu globalizace, jejich negativních stránek, jež se projevují v rovině kulturní, ekonomické a náboženské. V kulturní rovině vysvětlují teroristické útoky jako boj o uchování vlastní identity, tradičních hodnot a zvyků, vedený proti západnímu sekularismu, materialismu, hédonismu a multikulturalismu.⁹² Globální teroristé rozlišují vzdáleného nepřítele (bezvěřce a jako nejvíce nepřátelskou zemi vnímají především USA s údajnými negativními kulturními vlivy) a blízkého nepřítele (odpadlické státy v islámském světě: Saúdskou Arábii, Egypt, Jordánsko a Pákistán). V ekonomické rovině argumentují nerovnoměrným ekonomickým vývojem mezi Západem a rozvojovými, především islámskými zeměmi. Na druhou stranu tohoto nerovnoměrného vývoje zneužívají pro nábor teroristů. V podobně chudých afrických zemích k tomuto jevu nedochází.⁹³ V náboženské rovině

⁸⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 171.

⁹⁰ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 189.

⁹¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 172.

⁹² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 177.

⁹³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 178.

džihád argumentuje, že západní země šíří do islámského světa svůj morální a hodnotový úpadek a nové stoupence získávají tvrzením o vykoupení a odměně v posmrtném životě za obětování se v zájmu islámského světa. Morálního uznání a materiální pomoci se dostává i pozůstalým. Nábožensky zdůvodňovaný terorismus zneužívá oddanost k víře a víru zneužívá při výchově teroristů k bezcitnosti vůči obětem útoků. Na lidi odhodlané stát se uznávaným mučedníkem nelze racionálně působit a odradit je od jejich záměrů. Na druhou stranu teroristé využívají technologické vymoženosti umožněné globalizací – internet, mobilní telefony, digitální nosiče, letecká spojení.⁹⁴

Globální terorismus ničivě zasahuje i silné státy, proti kterým by přímý střet rozhodně nebyl úspěšný. Stírá tak rozdíly mezi velkými a malými, chudými a bohatými.⁹⁵ Novým prvkem globálního terorismu je zneužití celého státu (Afgánistánu) jako základny pro globální teroristickou síť al-Káida.⁹⁶

5.1 Teroristické útoky v Evropě

Teroristé se po útocích na USA zaměřili i na jejich evropské spojení. V Madridu zaútočili 11. března 2004. Terčem byli cestující v příměstských vlacích. Vysoký počet obětí přilákal pozornost světových médií a teroristické útoky tak získaly globální rozměr. Poselství teroristů se zpočátku snažila vláda premiéra Aznara zmanipulovat a místo o odvetě za účast Španělska ve válce v Iráku hovořila o cílech baskické ETA, kterou označila za transmittera. Teroristé však nakonec získali uspokojující odpověď – nová vláda levicové Španělské socialistické dělnické strany stáhla španělská vojska z Iráku.⁹⁷ Důsledky útoků v Madridu ukázaly, že teroristé jsou dokonce schopni přispět ke změně vlády.⁹⁸

⁹⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 179.

⁹⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 180.

⁹⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 181.

⁹⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 186.

⁹⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 188.

Odvetou za vojenskou okupaci Iráku byly rovněž teroristické útoky v Londýně v červenci 2005. Teroristé se jimi zaměřili na nejbližšího spojence USA – Velkou Británii, která se spolu s USA stala po skončení operace Irácká svoboda okupační mocností v Iráku a která se angažovala v procesu zmrazení bankovních kont teroristických sítí. Terčem útoků byli cestující v městské hromadné dopravě. Premiér Tony Blair nemanipuloval s fakty, přiznal transmittera i poselství, a jeho reakcí byla neústupnost. Přestože vyšetřování londýnských útoků ukázalo, že londýnští atentátníci nebyly v přímém kontaktu s al-Káidou, jednalo se o typický válkou vyvolaný terorismus (tzv. conflict generated terrorism), reagující na fatvu Usámy bin Ládina.⁹⁹ Teroristické útoky v Londýně negativně ovlivnily britskou politiku multikulturalismu.

Rovněž Francie se jako spojenc alžírské vlády, kterou teroristé považují za jeden ze zrádcovských režimů,¹⁰⁰ potýká s řadou teroristických útoků. V listopadu 2015 se v Paříži uskutečnila série šesti koordinovaných teroristických útoků střelnými zbraněmi a čtyř sebevražedných bombových útoků. Pachatelé útoků bojovali v Sýrii a Iráku za tzv. Islámský stát, hlavním organizátorem útoků byl belgický státní příslušník marockého původu. Prezident François Hollande označil za transmittera tzv. Islámský stát a reagoval na teroristické útoky zintenzivněním bojových akcí vůči tzv. Islámskému státu a bombardováním jeho pozic v syrském městě Rakka a okolí. Další útok provedli teroristé v červenci 2016 v Nice, kde do davu lidí oslavujících státní svátek Dobyetí Bastily najel těžký nákladní vůz. Atentátníkem byl Francouz tuniského původu.

Teroristé zaútočili i v dalších zemích. V březnu 2016 na bruselské letiště Zaventem a na bruselské metro, řada útoků proběhla i v Německu, které spatřuje vážné problémy v radikalizující se mnohamilionové turecké menšině. Záminkou by mohl být vojenský kontingent v Afghánistánu.¹⁰¹

⁹⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 187.

¹⁰⁰ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 190.

¹⁰¹ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. S. 252.

5.2 Politické hodnocení globálního terorismu

Hodnocení motivů a možných dopadů teroristických útoků z 11. září 2001 má velký význam pro hodnocení globálního terorismu jako nevážnější bezpečnostní hrozby současnosti. Spojené státy mají možnost volby mezi unilaterálním a multilaterálním přístupem, v rámci něhož budou v boji proti globálnímu terorismu spolupracovat se svými spojenci, případně zapojí i Rusko.¹⁰² Existují tři základní politická hodnocení globálního terorismu:

- jako projevu nenávisti vůči hodnotám západní civilizace a jejímu hlavnímu symbolu – USA. Hodnocení vychází z vyhlášení džihádu v únoru 1998 proti židům a křesťákům. Bin Ládín vydal fatvu, v níž zdůraznil, že „*každý muslim, který je toho schopný, má osobní povinnost zabít Američany a jejich spojence, bez ohledu na to, zda se jedná o civilisty či vojenské jednotky, a to v každé zemi, kde je to možné*“.¹⁰³ Po útocích 11. září 2001 Spojené státy subjektivně prezentovaly poselství útoků jako „*úder sil zla proti silám dobra, jako úder tmářů proti západnímu pokroku, bohatství, jejichž symbolem jsou právě USA*“. Většina západoevropských politiků toto pojetí odmítla a považovala je za mesiášský komplex amerických politiků, kteří jsou přesvědčeni, že jsou v těchto hodnotách nejdále.¹⁰⁴
- jako odvetu za politiku USA v době globalizace – důsledek zahraniční politiky USA, především války v Perském zálivu, po níž americká vojska zůstala na území Arabského poloostrova, a dalších ozbrojených konfliktů.¹⁰⁵
- jako útoku proti stávajícímu uspořádání mezinárodních bezpečnostních vztahů na globální úrovni – jako symbol systému si teroristé zvolili USA, kde žijí čtyři procenta světového obyvatelstva, ale na které připadá 40 procent celosvětových výdajů na zbrojení a stojí v čele řady aliancí. Muslimský svět se cítí ponížen

¹⁰² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 185.

¹⁰³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 181.

¹⁰⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 182.

¹⁰⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 183.

chováním USA jako vítěze v procesu globalizace, který jednostranně podporuje nespravedlivé režimy v muslimském světě, například Izrael proti Palestincům.¹⁰⁶

5.3 Akademické hodnocení globálního terorismu

Pohledy myslitelů hlavních teoretických proudů mezinárodních vztahů na hrozbu globálního terorismu potvrzují nejednoznačnost a složitost situace. Žádná z teorií nemůže vyčerpávajícím způsobem postihnout globální terorismus. Shodují se však v tom, že teroristické útoky jsou neospravedlnitelné. S výjimkou neokonzervativního proudu se shodují v příčinách terorismu (reakce na politiku USA vůči islámskému světu, především na okupaci Iráku – terorismus je vyvolán válkou) a hodnocení globální války proti terorismu jako „*hegemonistické prosazování mezinárodního uspořádání zakládaného na síle, respektive sociální inženýrství globálního rozměru*“.¹⁰⁷ Až na neokonzervativní proud se všechny teoretické proudy shodují na dlouhodobém, preventivně zaměřeném působení, mezinárodní spolupráci, návratu k legitimním akcím, omezení vojenské přítomnosti USA ve světě a na použití vojenských intervencí pouze v nejzazším případě.¹⁰⁸

5.3.1 Realismus a neorealismus

Realisté poukazují, že globální terorismus nesnížil význam státu jako základní jednotky mezinárodních vztahů. Státy usilují o zajištění své bezpečnosti a spoléhají především na vlastní vojenskou sílu, jež je potvrzením realistického přístupu v zahraniční politice především USA, které v přístupu k Iráku zvolily vlastní řešení i bez podpory Rady bezpečnosti OSN či NATO. Hlavní operace války proti terorismu – Trvalá svoboda 2001 v Afghánistánu a Irácká svoboda 2003 v Iráku – byly vedeny na mezistátní úrovni.

¹⁰⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 184.

¹⁰⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 203.

¹⁰⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 203.

Eichler¹⁰⁹ píše, že Stephen M. Walt, představitel neorealistického přístupu k tématu globálního terorismu, spatřuje základní příčinu soudobého terorismu v zahraniční politice USA, vyvolávající protesty v arabském světě, neboť je zde vnímána jako nespravedlivá. Teroristé podle Walta neodsuzují americké hodnoty, ale způsob jejich prosazování a vnučování jiným zemím. Spojené státy by měly omezit svou přímou angažovanost, snížit svou vojenskou přítomnost ve světě a při prosazování zájmů hledat co největší podporu spojenců. Walt je přesvědčen, že pokud USA nezmění svůj přístup, vyvolají u nepřátelských států posilování vojenských schopností a kapacity ozbrojených sil, nárůst teroristických útoků, případně pořízování zbraní hromadného ničení jako záruky proti napadnutí ze strany USA.¹¹⁰ Globální válku proti teroru považuje Walt za strategickou chybu, neboť dala teroristům nezaslouženou legitimitu a odvedla USA od skutečného boje proti terorismu.¹¹¹

Dále Eichler uvádí, že americký teoretik Roberta A. Pape v duchu neorealismu pokládá za hybnou sílu současného globálního terorismu nacionalismus. Cíl globálního terorismu - ukončení okupace Iráku a dalších islámských zemí Spojenými státy a jejich spojenci a ukončení jednostranné podpory Izraele proti Palestincům – prezentuje Pape jako nacionalisticky motivovaný a al-Kájdu pokládá za „nadmárodní vojenskou alianci, která spolupracuje v boji za národní osvobození od toho, co považuje za imperiální hrozbu“.¹¹² Pape charakterizuje globální terorismus jako sérii útoků zasazovaných s cílem donutit konkrétní vládu k ústupkům. Útoky končí, dospějí-li teroristé k závěru, že jejich cíle byly naplněny (viz Španělsko), nebo že jejich úsilí nemá šanci na úspěch (viz Londýn). Pape definuje globální terorismus jako „extrémní strategií národního osvobodování od přítomnosti vojenských sil demokratických států na územích, která teroristé považují za svoji vlast“.¹¹³

¹⁰⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 191.

¹¹⁰ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 192.

¹¹¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 203.

¹¹² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 193.

¹¹³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 193.

Podobně hodnotí globální terorismus i Petr Bergen,¹¹⁴ podle nějž jsou Spojené státy terčem teroristických útoků proto, že se vmísily do občanské války uvnitř světa politického islámu a dlouhodobě podporovaly tzv. odpadlické režimy (Saúdskou Arábii, Egypt a Pakistán).

5.3.2 Idealismus a institucionální neoliberalismus

Podle Eichlera je jedním z významných představitelů idealistického hodnocení globálního terorismu je Farhad Khosrokhavar.¹¹⁵ Islámský svět podle něj sdílí názor, že západní svět je z hlediska muslimských hodnot zkorumpovaný a nedůstojný a potřeba jeho změny ospravedlňuje jakékoliv prostředky, například sebevražedné atentáty, které se pro chudé muslimy staly cestou k posmrtnému uznání. Liberalisté vycházejí z předpokladu, že demokratické státy spolu neválčí. Šíření demokracie a snižování počtu diktátorských režimů pokládají proto za předpoklady upevňování mezinárodní bezpečnosti. John Ikenberry,¹¹⁶ další představitel soudobého liberalismu, poukazuje na chyby a omyly hegemonistických demokracií, především na založení americké administrativy na hrozbách a strachu, místo na mezinárodní spolupráci a důvěře. Spojené státy jsou silné, ale pro boj s terorismem potřebují legitimitu, kterou v některých případech přehlížejí, a zdroje, obojí poskytnuté demokratickou Evropou. V opačném případě se USA dostanou do izolace, případně lze počítat i s vytvořením opozice vůči americkému vedení.¹¹⁷

V rámci idealistického přístupu k mezinárodním bezpečnostním vztahům se vytvořil neokonzervativismus jako dynamický teoretický proud, jenž má své zastánce především v USA a jehož cílem je celosvětové šíření demokracie a svobody jako cesty k bezpečnějšímu světu. Neokonzervativismus má tendenci nadsazovat hrozby národní bezpečnosti a klást důraz na vysoký stupeň obranné připravenosti.¹¹⁸ Kritické neokonzervativismu zastávají názor, že dnešní terorismus neohrožuje existenciálně ani

¹¹⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 194.

¹¹⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 194.

¹¹⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 195.

¹¹⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 195.

¹¹⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 196.

USA, ani jejich spojence.¹¹⁹ Cílem a završením úsilí neokonzervativců bylo dobytí Iráku.¹²⁰

Další variantou je demokratický realismus, jehož představitelé považují demokratický globalismus za příliš idealistický a prosazují propagování demokracie všude po světě, ale nasazovat životy a velké investice pouze na strategických místech z hlediska globálního terorismu.¹²¹

Jak neokonzervativismus, tak i demokratický realismus podporují vedení války Spojených států proti terorismu i bez mandátu Rady bezpečnosti OSN a bez podpory spojenců v Evropě, ukončení spolupráce s arabskými strategickými partnery, šíření demokracie do arabského světa a shodují se v názoru, že nejlepší obranou je útok.¹²²

5.3.3 Fukuyamova kritika idealistických přístupů

Francis Fukuyama, původně jeden z hlavních představitelů idealistického myšlenkového proudu, se stal jeho přímým kritikem.¹²³ Americkou reakci na teroristické útoky z 11. září 2001 vnímá jako směs liberalismu v koncepční rovině (bezpečnosti světa závisí na počtu diktatur a padlých režimů) a realismu (bezohledné prosazování vojenského řešení).¹²⁴ Fukuyama zdůrazňuje, že muslimský svět nenávidí USA ne proto, jaké jsou, ale co dělají (okupace Iráku, lhostejnost k Palestincům) a vyvozuje, že „*terorismus ve skutečnosti není existencionální hrozbou, ale hrozbou vyvolanou a podmíněnou chováním USA v době globalizace*“.¹²⁵ Přehnaný idealismus Fukuyama vidí i v ambiciózním americkém sociálním inženýrství usilujícím o přeměnu Iráku a celého Středního východu v demokracii západního typu. Idealismus pramení z přehnané víry amerických neokonzervativců ve správnost vlastních řešení a ideálů. USA tím ztrácejí legitimitu, přitažlivost a s ní související schopnosti vést protiteroristický boj.¹²⁶

¹¹⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 203.

¹²⁰ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 709.

¹²¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 197.

¹²² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 197.

¹²³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 203.

¹²⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 202.

¹²⁵ FUKUYAMA, Francis. *State-Building Governance and World Order in the 21st Century*. S. 74.

¹²⁶ FUKUYAMA, Francis. *State-Building Governance and World Order in the 21st Century*. S. 81.

5.3.4 Konstruktivismus

Základní teze představitelů konstruktivismu, že sociální realita se vytváří v diskuzích o hodnotách, mění i charakter mezinárodních bezpečnostních vztahů. Teroristé otevřeně prostřednictvím útoků bojují proti západním (americkým) hodnotám vnucovaných islámskému světu, usilují o negování politiky USA v islámském světě a stažení USA z oblasti Blízkého a Středního východu. V období globálního terorismu poukazuje konstruktivismus na význam mezinárodních institucí a sdílených hodnot a myšlenek v boji proti terorismu. Konstruktivismus má velký potenciál, může zapůsobit silněji než vojenská operace.¹²⁷

5.3.5 Kritická bezpečnostní studia

V knize Eichlera¹²⁸ se píše, že nové paradigma globální bezpečnosti by podle Paula Rogerse mělo vzít v úvahu závažnost socioekonomického rozdílu v globálním měřítku, a to například reformou světového obchodu, podporou mezinárodního rozvoje a přehodnocením zadluženosti rozvojových zemí, dále je třeba vzít v úvahu závažnost násilných akcí vůči elitám a skutečnost, že vojenské nástroje nejsou vždy vhodné pro hájení bezpečnosti.

5.3.6 Beckovo sociologické hodnocení

Beck¹²⁹ ve své knize zmiňuje, že nezávisí schopnost státu čelit hrozbě na jeho síle, ale na jeho moci. V případě globálního terorismu však stát není schopen použít vůči teroristům (například proti sebevražednému útoku) nástroje síly a teroristé tím získávají převahu a moc. Globální terorismus se projevuje antihumáností a nemorálností teroristických akcí, jež jsou v rozporu se zájmy civilizace, a ovlivňuje jimi reakci

¹²⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 199.

¹²⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 200.

¹²⁹ BECK, Ulrich. *What Is Globalization?* S. 114.

zasaženého státu - například Bushova administrativa se odklonila od zásad mezinárodního práva, což je podle Becka rovněž v rozporu s civilizačním posláním státní síly. Válka proti terorismu se tak stává jednostranně vyhlášenou ohroženým státem, který rozhoduje, kdo je nepřítel a proti komu bude směřovat vojenská intervence. Beck rozlišuje mezi teroristickým činem, který je přímo spojen s katastrofou, a terorismem, který charakterizuje jako „šíření strachu z něčeho, co se ještě nestalo, ale k čemu by mohlo dojít“.¹³⁰

¹³⁰ BECK, Ulrich. What Is Globalization? S. 114.

6 KONCEPCE BOJE PROTI GLOBÁLNÍMU TERORISMU

V současné době existují dva přístupy k eliminování hrozby globálního terorismu, jež se mohou vzájemně doplňovat: válka proti globálnímu terorismu a kampaň proti této hrozbě.

6.1 Protiteroristická politika USA

Bezpečnostní politika USA je formována historickými faktory. Na území USA nedošlo v moderních dějinách k rozsáhlejšímu válečnému konfliktu, což je dáno jejich strategickou výhodou odlehlosti a nezranitelnosti. Důsledkem byl hospodářský růst, díky němuž se Spojené státy staly nejsilnější vojenskou mocností světa s profesionální armádou vybavenou moderní technikou a schopnou vést současně několik operací na různých místech světa. Na USA se obracejí státy s žádostí o pomoc při řešení krize, a pokud zasáhnou, jsou veřejným míněním napadány z intervence, v opačném případě jsou obviňovány z lhostejnosti. V americké politice se střídá několik trendů: politika izolacionismu (nezapojování do světového dění) s politikou proaktivního, mezinárodního přístupu, unilateralismus s multilateralismem, působení světového lídra v ochraně míru, bezpečnosti a lidských práv se zaměřením na národní zájmy.¹³¹

6.1.1 Globální válka proti terorismu

Bushova administrativa prosazovala válku proti globálnímu terorismu, založenou především na vojenské strategii zvané Global War on Terror (GWOT) a zakotvenou v dokumentech z let 2002–2006: National Security Strategy of the United States of

¹³¹ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 106.

America (2002), National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction (2002), National Strategy for Victory in Iraq (listopad 2005) a National Military Strategic Plan for the War on Terrorism (únor 2006). Další opatření spočívala v oblasti ekonomické (zmrazení účtů teroristických organizací a zabránění finanční podpory) a diplomatické. Cílem GWOT bylo svržení diktátorských režimů.¹³²

Zásadním průlomovým dokumentem je především Národní bezpečnostní strategie (National Security Strategy - NSS) z roku 2002, která klade důraz na tzv. preempci (předstižný úder) a cíl USA udržet vojenskou převahu ve světě. V devíti kapitolách strategie vymezuje základní zájmy USA: stanovuje místa a cíle USA v současném světě, zdůrazňuje základní hodnoty, důraz klade na alianční postup proti hrozbě terorismu, zájem o řešení nejpalčivějších regionálních konfliktů, ochranu a rozvoj otevřených trhů a volného obchodu, rozšiřování sféry otevřených demokratických společností a rozvoj spolupráce s ostatními centry světové moci, transformování bezpečnostních institucí USA a zabránění nepřátelům zmocnit se zbraní hromadného ničení, jimiž by ohrožovali USA nebo jejich spojence. Strategie upřednostňuje unilaterální přístup v oblasti bezpečnosti a tzv. vývoz demokracie západního typu především do některých islámských zemí.¹³³

Ministerstvo zahraničí USA ve *Zprávě o terorismu 2006* (Country Reports on Terrorism 2006) uvedlo seznam šesti států podporujících terorismus. Patří k nim Kuba, Írán, Libye, Severní Korea, Súdán a Sýrie. Nejaktivnější je podle USA Írán, respektive Islámské revoluční gardy (IRGC) a ministerstvo zpravodajství a bezpečnosti. Írán je rovněž nebezpečný svým programem výstavby zbraní hromadného ničení.¹³⁴

Silné stránky americké administrativy spočívají především v technologické stránce založené na využívání nejmodernější armády světa. Vojenské řešení má však i řadu slabých míst:

- válka bývá obvykle namířena proti konkrétnímu státu či koalici, v případě terorismu nerespektujícího hranice je válka sporným prostředkem;

¹³² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 207.

¹³³ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 383–384.

¹³⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 160.

- teroristické útoky z 11. září 2001 vyprovokovaly Bushovu administrativu k velmi kontroverzním rozhodnutím, jejichž důsledkem je střet civilizací;
- na vojenský úspěch v Bagdádu reagoval globální terorismus zákeřnými útoky na civilní obyvatelstvo v jiných částech světa, například v Madridu (2003) a Londýně (2005); potvrdily se tak obavy Samuela Huntingtona, že „*intervence Západu do záležitostí jiné civilizace je v multicivilizačním světě pravděpodobně tím nejnebezpečnějším zdrojem nestability a potenciálního globálního konfliktu*“,¹³⁵
- každý vojenský zásah pomáhá teroristům udržovat pozici obětí globalizace a získávat další stoupence. Válka v Iráku, respektive jeho okupace, podpořila důvody teroristů k boji proti USA a jejich stoupencům, poskytla teroristům útočiště a cvičiště a možnost vydávat každý teroristický útok za důkaz neúspěchu války proti terorismu.¹³⁶

Izraelské vzdušné útoky na Libanon v roce 2006, jako součást GWOT, přinesly rovněž s kontraproduktivními výsledky především z vojenského hlediska. S cílem zničit teroristické sítě Hizballáh byly bombardovány i civilní cíle a ničena infrastruktura, což přineslo utrpení libanonským civilistům. Z politického hlediska vnímal arabský svět jako nespravedlivé, že Izrael, který sám nesplnil řadu rezolucí OSN, potrestal Libanon za nesplnění jedné rezoluce OSN z roku 2004, a to bez protestu USA a v době po demokratických volbách v Libanonu a odchodu syrských vojsk ze země.¹³⁷

Válka proti globálnímu terorismu dosáhla dvou nesporných úspěchů – svrhla diktátorské režimy v Afghánistánu a Iráku, je dokonale plánována, řízena a prováděna. Má však velmi kontroverzní bilanci. Důraz na vojenské řešení spojuje radikální islamisty a okupační vojska se stávají terčem jejich útoků. Povstalci se vyhýbají přímým střetům, vedou tzv. asymetrickou válku založenou na nejrůznějších nástrahách a způsobující citelné ztráty USA a jejím spojencům.¹³⁸ Dalším negativním důsledkem GWOT je otevření tzv. druhé fronty boje s globálním terorismem, čímž je z vojenského hlediska považována za strategickou chybu. Do Iráku se stáhli extrémisté, kteří považují

¹³⁵ HUNTINGTON, Samuel. *The Third Wave Democratization in the Late Twentieth Century*. S. 234.

¹³⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 210.

¹³⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 215.

¹³⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 208.

okupační vojáky za křižáky a likvidují je, stejně jako údajné zrádce a kolaboranty. Vojenské řešení boje s terorismem může vést k permanentní asymetrické válce, která bude mít nízkou intenzitu, ale závažný dopad na veřejné mínění.¹³⁹

Větší účinnosti války proti terorismu a zajištění větší vlastní bezpečnosti se Spojené státy snaží docílit nerespektováním, obcházením či účelovou interpretací základních lidských práv a zásad vedení trestního procesu (užívají pojem nepřátelský bojovník, který mezinárodní právo nezná) a silovým zavedením tzv. „řízené demokracie“ v některých islámských zemích (Afghánistán, Irák).¹⁴⁰ Příčiny terorismu však zůstávají neřešeny a sílí obava z teroristického útoku zbraněmi hromadného ničení.¹⁴¹

Kritika smyslu a výsledků strategie GWOT sílila i v samotných Spojených státech. Ke koncepci války proti terorismu vznesla výhrady *Zpráva Vědeckého výboru Pentagonu (Report of the Defense Science Board Task Force on Strategic Communication)* ze září 2004. Kritika je namířena především vůči negativním dopadům dlouhodobé americké podpory Saúdské Arábie, Egypta a Pákistánu, které islámský svět považuje za odpadlické a tyranské země. Snahu USA o šíření demokracie do těchto zemí považuje arabský svět za pokrytectví. Zpráva rovněž poukazuje na sílící odpor režimů vůči politickým a sociálním změnám a na rostoucí podporu džihádistů ze strany arabského světa a islamistů.¹⁴²

Kritickou analýzu Národní bezpečnostní strategie z března 2006 zveřejnila v červnu 2006 rovněž Stanleyova nadace. Upozorňuje na základní systémové chyby NSS, především na zaměňování preempce a preventivní války. Legitimizace útoku na Irák je podle nadace nebezpečným precedentem, který může vést ke kolapsu mezinárodního práva. Kritika je namířena rovněž na prosazování unilaterálního přístupu v procesu šíření demokracie, na fakt, že válka v Iráku a jeho následná okupace umocnily protiamerické smýšlení a pomohly teroristům v náboru nových stoupenců. NSS má dle analýzy vinu rovněž na zhoršení bezpečnostní situace Iráku, který se stal výcvikovým prostorem pro teroristy a jsou zde ve velkém počtu popravováni lidé jiného etnického

¹³⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 211.

¹⁴⁰ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 384.

¹⁴¹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 385.

¹⁴² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 212.

původu či náboženského smýšlení. V situaci občanské války nelze v Iráku prosazovat demokracii.¹⁴³

Dle průzkumu časopisu *Foreign Policy* a Centra pro americký pokrok (Center for American Progress) z roku 2006 se uznávání američtí akademici a odborníci na otázky bezpečnosti a boje proti terorismu shodli, že GWOT je neúčinná a kontraproduktivní. S tvrzením, že USA ve válce proti terorismu vítězí, souhlasilo pouze 13 % respondentů. O negativním dopadu války v Iráku na ochranu USA před globálním terorismem bylo přesvědčeno 87 % respondentů. Země zahrnuté do projektu strategického partnerství - Saúdskou Arábií, Egypt a Pákistán – označilo 86 % respondentů za hlavní líheň dnešního terorismu.¹⁴⁴

Strategii GWOT podporovali v prezidentských volbách 2008 v USA pouze republikánští kandidáti Rudolph Giuliani a John McCain, kteří nevyklučovali změnu některých neefektivních metod, ale nevyklučili další využívání vojenské síly. Naopak demokratičtí kandidáti strategii GWOT kritizovali a požadovali přehodnocení metod, ale i podstaty a východisek zahraniční politiky USA ve vztahu k hrozbám současného světa, především globálního terorismu. Řešení spatřovali především v preventivním působení. John Edwards označil GWOT za kontraproduktivní doktrínu, která zdiskreditovala USA, snížila jejich oblibu ve světě a pomohla al-Káidě v náboru nových teroristů. Podle Edwardse nelze problémy řešit pouze vojensky, ale i dlouhodobě preventivně působit. Hillary Clinton podpořila spolupráci s mezinárodními institucemi a spojenci, stažení amerických vojsk z Iráku a diplomatickou iniciativu pro obnovu míru na Blízkém východě. Barack Obama hájil politiku nevměšování do občanské války v Iráku, kde mír mohou nastolit pouze iráčtí vůdci. Podpořil přímá jednání s Íránem, ve kterých spatřoval možnou cestu stabilizace situace v Iráku. Zdůraznil potřebu stanovení poslání ozbrojených sil, přehodnocení vyzbrojovacích programů podle potřeb vycházejících ze skutečných bezpečnostních hrozeb a důležitost politických podmínek úspěšnosti při nasazení vojenských sil USA (podpora spojenců, podíl USA na zastavení masového zabíjení kdekoliv ve světě a na následné obnově).¹⁴⁵

¹⁴³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 213.

¹⁴⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 214.

¹⁴⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 216.

6.1.2 Boj USA proti hrozbám tzv. Islámskému státu

Po nástupu Baracka Obamy do funkce prezidenta USA došlo v protiteroristické politice k významným změnám směřujícím k většímu respektování mezinárodních závazků. USA stáhly svá vojska z Iráku a Afghánistánu, aktualizovaly přístup k Íránu i procesy s válečnými zajatci, především ve vztahu k opatřením ve věznici na Guantánamu.¹⁴⁶ Obama se stavěl do kontrastu s G. W. Bushem, byl zastáncem mezinárodního přístupu, multilateralismu a morálního vůdcovství. Za klíčový důvod boje USA proti IS uváděl roli USA v nastolování světového míru a prosazování amerických hodnot – svobody, spravedlnosti a důstojnosti. Vzhledem k tomu, že na území okupovaném IS nebyly tyto hodnoty uznávány, mají USA dle Obamy právo do konfliktu zasáhnout a pomoci terorizovaným občanům Iráku a Sýrie. Za další důvody Obama uváděl bezpečnost občanů USA, energetické zdroje, jejichž zabránění IS by globálně způsobilo velké ekonomické ztráty, zapojení bojovníků z Evropy do struktur IS a minulost spojená s válkou v Iráku, což je pro Američany velmi bolestné téma.¹⁴⁷

Dokument nazvaný *Komplexní strategie s cílem oslabit a posléze zničit IS* byl veřejnosti představen den před 13. výročím teroristických útoků na USA. Strategie obsahovala vzájemně se doplňující čtyři části: systematické letecké útoky, podporu pozemním jednotkám, předcházení útokům ze strany IS a humanitární pomoc civilistům. Hlavní rozdíl proti předchozí válce v Iráku spočíval v tom, že se nejednalo o vojenskou invazi, ale o asistenci tamějším bezpečnostním jednotkám. Spojeným státům nabídlo pomoc 40 zemí a v regionu se podařilo vytvořit silnou koalici států (Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Jordánsko, Katar a Bahrajn).¹⁴⁸

¹⁴⁶ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 385.

¹⁴⁷ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 107.

¹⁴⁸ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 112.

6.2 Protiteroristická politika Evropské unie

Bezpečnostní a strategická kultura EU souvisí s vývojem integračního procesu a historickými událostmi, jež formovaly evropský kontinent. Byly to především dvě světové války, jejichž důsledky podnítily evropský integrační proces. Evropská unie je jedinečným uskupením suverénních států s odlišnou zahraniční a bezpečnostní politikou a vnímajících bezpečnostní hrozby s různou intenzitou. Bezpečnostní kultura EU je založena na fungování evropských institucí, vzájemné spolupráci členských států a snaze reagovat na aktuální bezpečnostní hrozby a globální výzvy.¹⁴⁹

Snahy o evropskou integraci byly po druhé světové válce založeny na snaze o udržení míru a potřebě hospodářského růstu, které v roce 1951 spojily prvních šest evropských zemí do Evropského společenství. Evropský integrační proces se ve svých počátcích prioritně soustředil na ekonomickou oblast, na vytvoření společného trhu a na postupné odbourávání překážek pro pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Otázky bezpečnosti Evropského společenství byly řešeny v rámci NATO. Spolupráce členských států v politicko-bezpečnostní oblasti byla právně institucionalizována až Maastrichtskou smlouvou v roce 1993, v níž byla společná zahraniční a bezpečnostní politika ukotvena jako jeden ze tří pilířů Evropské unie.¹⁵⁰

Před rokem 1993 se spolupráce členských států v oblasti bezpečnosti soustředila na snížení přeshraniční kriminality, jež narostla v souvislosti se zrušením vnitřních hranic schengenského prostoru, a boj s organizovaným zločinem a terorismem. V roce 1976 vznikla tzv. skupina Trevi, orgán koordinující úsilí evropských států v boji proti terorismu a platforma pro výměnu informací mezi policejními orgány a zpravodajskými službami jednotlivých zemí.¹⁵¹

Evropská úmluva o potlačování terorismu, uzavřená Radou Evropy v roce 1977, sice nedefinuje terorismus, pouze jej charakterizuje z hlediska typu jednání a použitých prostředků, stanovuje však pravidla vypovídání osob zakotvením významné zásady

¹⁴⁹ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 81.

¹⁵⁰ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 370.

¹⁵¹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 371.

mezinárodního trestního práva *aut dedere aut judicare* (vydat nebo soudit) a pro účely extradice považuje teroristické činy za obvyklé zločiny, nikoliv za politické. Současně však v tzv. francouzské klauzuli omezuje aplikaci této zásady a ponechává státům právo extradici odmítnout.¹⁵² K dalším instrumentům v boji proti terorismu patří trestní úmluva Rady Evropy a mezinárodněprávní instrumenty proti organizovanému zločinu, jež lze použít i v boji proti terorismu. Amsterodamská smlouva o EU z roku 1999 obsahuje cíl zajistit svým občanům vysokou úroveň bezpečnosti v prostoru svobody, bezpečnosti a práva a terorismus klasifikuje jako závažnou trestnou činnost.¹⁵³ Dalšími dokumenty svědčícími o pozornosti Evropského společenství, respektive Evropské unie věnované boji proti terorismu je *Deklarace o terorismu* z října 1995 (*La Gomera Declaration*) a *Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech* mezi členskými státy Unie z května 2000.¹⁵⁴

V reakci na teroristické útoky v USA z 11. září 2001 prohlásila Evropská rada jako nejvyšší politický orgán Evropské unie, že na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN a Charty OSN považuje vojenskou odvetu USA v Afghánistánu za legitimní, vyzvala k celosvětové koalici proti terorismu pod záštitou OSN a přijala *Akční plán Unie na boj proti terorismu*, jenž vybídl ke spolupráci v oblasti justice a vnitřních věcí. V navazujícím dokumentu z října 2001 uložila Evropská rada Radě Evropy konkrétní úkoly, jako například těsnější spolupráci operativních služeb včetně Europolu, Eurojustu, zpravodajských služeb, policejních a justičních orgánů, a zefektivnění spolupráce s USA při zajišťování bezpečnosti pasů a víz.¹⁵⁵ Problematice terorismu jsou rovněž věnovány kapitoly *Lisabonské smlouvy* z prosince 2009, která zavedla právní subjektivitu EU, posílila pravomoci Evropského parlamentu a Rady EU k použití nástroje ekonomických sankcí. V oblasti migrační politiky smlouva upřesňuje záležitosti spadající po společný evropský azylový systém a přispívá k posílení policejní a soudní spolupráce prostřednictvím Europolu a Eurojustu. V oblasti vnitřní bezpečnosti smlouva zavedla Evropskou službu pro vnější činnost neboli Evropskou diplomatickou

¹⁵² PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 390.

¹⁵³ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 391.

¹⁵⁴ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 396.

¹⁵⁵ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 392.

službu (European External Action Service – EEAS), v jejímž čele stojí Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.¹⁵⁶

Největší problémy efektivního boje EU proti terorismu Pikna¹⁵⁷ spatřuje v příliš liberální přistěhovalecké a azylové politice EU, v nedostatečné spolupráci mezi zpravodajskými službami a v nejednotnosti členských států EU v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, jež se projevila například v přístupu k válce v Iráku nebo k vyhlášení samostatnosti Kosova.

Přístup EU k problematice bezpečnosti plně respektuje evropské právo založené na dodržování lidských práv jak v rámci Unie, tak na celém světě. Hlavní hodnoty Evropské unie - lidská důstojnost, svoboda, demokracie, rovnost, právní stát a dodržování lidských práv – jsou ukotveny v Listině základních práv Evropské unie, jež je součástí Lisabonské smlouvy, která vstoupila v platnost v prosinci 2009 a vychází z *Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod* z roku 1950. Pikna¹⁵⁸ míní, že „*problém nárůstu radikálního islamismu v Unii je za stávajícího mechanismu demokratického vládnutí založeného na přísném dodržování principů rule of law a ochrany lidských práv se zvláštním důrazem na zásadu nediskriminace, jen stěží uchopitelný a řešitelný. Druhým koncem tohoto bezpečnostního vývoje je pak radikalizace „domácího“ obyvatelstva a jeho xenofobní naladění a projevy*“.

Nejzazším unijním prostředkem humanitárního zásahu na ochranu lidských práv a základních svobod splňujícím kritéria mezinárodního práva jsou **mise** „*vedené mimo území Unie k udržení míru, přecházení konfliktům a posílení mezinárodní bezpečnosti v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů*“.¹⁵⁹

6.2.1 Protiteroristické nástroje EU

Protiteroristické nástroje Evropské unie jsou politického a právního charakteru. Politické nástroje ve formách akčních plánů, strategií a programů vytyčují cíle a úkoly protiteroristické politiky Evropské unie. K základním dokumentům patří především

¹⁵⁶ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 82.

¹⁵⁷ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 372.

¹⁵⁸ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 376.

¹⁵⁹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 389.

Evropská bezpečnostní strategie (2003), *Stockholmský program s akčním plánem* (2010) a *Strategie vnitřní bezpečnosti EU s akčním plánem* (2010). Specifickými protiteroristickými dokumenty jsou *Prohlášení k boji proti terorismu* (Madrid 2004), *Akční plán EU na boj proti terorismu* (2004), *Prohlášení Rady k útokům v Londýně* (2005), *Strategie EU na boj proti radikalizaci a náboru teroristů s akčním plánem* (2005) a *Strategie EU pro boj proti terorismu s akčním plánem* (2006). Pro oblast civilní ochrany byly přijaty zvláštní sektorové dokumenty: *Program solidarity EU* (2004) a *Ochrana kritické infrastruktury proti terorismu* (2004).¹⁶⁰

Evropská bezpečnostní strategie, přijatá v roce 2003, zdůrazňuje fungující multilateralismus vycházející z kombinace politického dialogu, diplomatického nátlaku, mechanismů sledování a vyhodnocování aktuální situace. Následně potom v nezbytných případech je možné použití donucení včetně vojenského zásahu, avšak podmínkou je mandát OSN k zásahu.¹⁶¹ Terorismus nepovažuje EU za čistě vojenskou bezpečnostní hrozbu a v rámci protiteroristické politiky proto zdůrazňuje multilateralismus, spolupráci mezinárodních organizací a preventivní působení v oblasti posilování mezinárodní spolupráce, zamezování přístupu teroristu k finančním zdrojům, připravenosti k prevenci teroristických útoků, zvládnutí jejich případných důsledků, posílení bezpečnosti mezinárodní dopravy a kontroly na hranicích a zaměření se na faktory získávání nových teroristů (kulturní a náboženské předsudky, dialog mezi kulturami apod.).¹⁶²

Prohlášení k boji proti terorismu bylo přijato po teroristických útocích v Madridu v roce 2004. Obsahuje tzv. doložku solidarity, v níž se členské státy zavázaly postupovat proti terorismu společně. Dokument ustanovil funkci protiteroristického koordinátora a zdůraznil posílení operativní akceschopnou spolupráci na úrovni Europolu a Eurojustu, založenou na zjednodušené výměně informací a sdílení zpravodajských informací. Důraz je kladen rovněž na spolupráci v oblasti civilní ochrany při zmírňování důsledků teroristických útoků včetně zbraní hromadného ničení.¹⁶³

¹⁶⁰ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 397.

¹⁶¹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 398.

¹⁶² PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 399.

¹⁶³ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 400.

Akční plán EU na boj proti terorismu přijatý Evropskou radou v roce 2001 je postupně doplňován o další iniciativy. V roce 2004 bylo formulováno sedm tzv. vyšších strategických cílů, týkajících se prohloubení mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu; zamezení přístupu teroristů k finančním zdrojům; posílení kapacity příslušných orgánů zabývajících se zjišťováním, vyšetřováním a stíháním teroristů; ochrany mezinárodní dopravy a efektivní kontroly na hranicích; zlepšení schopnosti vypořádat se s následky teroristických útoků; identifikace faktorů přispívajících k posílení terorismu; zaměření mezinárodních vztahů na prioritní třetí země, kde musí být přijata protiteroristická opatření. Byla posílena činnost jednoho z nástrojů vnější politiky EU – Situačního centra (SitCen - European Union Joint Situation Center), jež bylo založeno již v roce 1999. SitCen zodpovídá za monitoring a analýzu bezpečnostních informací nutných pro zajištění nejen vnější, ale nyní i vnitřní bezpečnosti Unie.¹⁶⁴

Prohlášení Rady k útokům v Londýně z roku 2005 se zaměřilo na urychlení přijetí a implementaci již v předchozích dokumentech stanovených úkolů. Prioritu má ochrana občanů a infrastruktury, s níž souvisejí výkonnější systémy na ochranu vnějších hranic a vnitřní bezpečnosti, zavedení biometrie žadatelů o víza a v oblasti civilní ochrany zvyšování schopnosti řídit a minimalizovat důsledky teroristických útoků, například formou společných protiteroristických cvičení.¹⁶⁵

Strategie EU pro boj proti terorismu přijatá v roce 2005 je založena na čtyřech pilířích: prevence, ochrana, trestní stíhání a reakce. Například oblast prevence (přecházení) se zaměřuje na společné postupy zemí EU v rozeznávání a potírání problémového chování (například zneužívání internetu), řešení podněcování a náboru nových teroristů, vytvoření mediální komunikační strategie vysvětlující politiku EU, prosazování řádné správy věcí veřejných či rozvíjení mezikulturního dialogu uvnitř i vně EU apod. Strategie je konkretizována v podrobném *Akčním plánu EU boje proti terorismu* z roku 2006.¹⁶⁶

¹⁶⁴ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 402.

¹⁶⁵ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 403.

¹⁶⁶ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 406.

Strategie vnitřní bezpečnosti EU z roku 2010 se zaměřila na předcházení terorismu a řešení radikalizace a náboru teroristů. S tímto účelem v září 2011 zahájila činnost *Sít pro zvyšování povědomí o radikalizaci* (Radicalisation Awareness Network – RAN), jejímž cílem je bojovat proti násilnému extremismu.¹⁶⁷

V červnu 2014 vydala Evropská rada strategická vodítka v oblasti svobody, bezpečnosti a justice. Jako nejdůležitější se ukázala potřeba projít vnitřní a vnější politiky pro oblasti migrační a azylové politiky. Dochází rovněž k propojování složek vnitřní a vnější bezpečnosti – policie a armády a postupné militarizaci policie a zapojování armády do vnitřní bezpečnosti.¹⁶⁸

Komplexní strategie EU v boji proti IS publikovaná v lednu 2015 vytyčuje za hlavní cíl „nastolení podmínek pro návrat politické stability do postiženého regionu“. Konkrétními kroky strategie EU v boji proti terorismu na území Sýrie a Iráku jsou: zamezení rozšíření IS za hranice Sýrie a Iráku; zastavení postupu IS v regionu; změna politického režimu v Sýrii; omezení finančních a personálních zdrojů IS; ochrana proti IS, schopnost reagovat na útoky IS a mezinárodní spolupráce, na kterou je kladen velký důraz.¹⁶⁹

Boj proti terorismu a radikalizaci je spolu s mezinárodní organizovanou trestnou činností a kyberkriminalitou jednou ze tří priorit zakotvených v *Evropském programu pro bezpečnost*¹⁷⁰ na období 2015–2020 z dubna 2015, v němž jsou stanoveny zásady pro účinnou reakci na bezpečnostní hrozby a hlavní postupy této reakce. Program je založen na pěti klíčových zásadách: na plném souladu se základními právy lidí; transparentní a odpovědné tvorbě bezpečnostních politik (s cílem zajistit důvěru veřejnosti); lepším prováděním stávajících opatření EU (větší sdílení informací, spolupráce na operativní úrovni a prostřednictvím nových finančních a školicích programů); efektivnější koordinaci práce různých agentur EU v oblasti bezpečnosti; na pozornosti společně věnované vnitřní a vnější bezpečnosti. V oblasti terorismu a radikalizace program navrhuje posílení kapacity Europolu, mimo jiné založení nového

¹⁶⁷ EurActiv.cz. *Terorismus – historický přehled*. [online]. © 2004-2016. EU-Media, s.r.o. 29.12.2015. [Citováno 2017-08-27].

Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/vnitro-a-spravedlnost/terorismus-historicky-prehled-013078/>

¹⁶⁸ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 84.

¹⁶⁹ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 88.

¹⁷⁰ *Evropský program pro bezpečnost*. Evropská unie. EUR-Lex. © Evropská unie, 1995–2017. [Citováno 2017-08-27]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=legisum:230801_2

Evropského protiteroristického centra (European Counter Terrorism Centre - ECTC) v rámci Europolu, jež propojí stávající odborné poznatky, sledování financování terorismu a řešení základních příčin extremismu. Nově je v programu řešen například fenomén tzv. zahraničních bojovníků, zamezení přístupu teroristů k finančním prostředkům, omezením teroristické propagandy na internetu (na úrovni Europolu vznikla jednotka pro oznamování internetového obsahu - Internet Referral Unit- IRU) a přísnější právní rámec týkající se přístupu ke střelným zbraním.

Protiteroristické právní nástroje EU jsou zaměřeny na policejní a justiční spolupráci v oblasti trestního práva, civilní ochrany a prevence. V souvislosti s terorismem k právním nástrojům patří: Europol, Eurojust (Evropská jednotka pro soudní spolupráci zřízená v únoru 2002 s cílem posílit boj proti závažné trestné činnosti), Úmluva EU o právní pomoci ve věcech trestních, společné vyšetřovací týmy, evropský zatýkácí rozkaz a Prümská smlouva.

EUROPOL

Zřízení Evropského policejního úřadu (European Police Office – Europol) bylo ustanoveno Maastrichtskou smlouvou (1993). Europol zahájil svou činnost v červenci 1999. Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/794 ze dne 11. května 2016 se Europol stal Agenturou Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva.¹⁷¹ Kontrolu činnosti Europolu provádí Rada EU. Cílem Europolu je podporovat a posilovat činnost orgánů v zemích Evropské unie a vzájemnou spoluprací zemí EU předcházet závažné trestné činnosti, terorismu a dalším formám trestné činnosti. K úkolům Europolu patří:

- shromažďovat, uchovávat, zpracovávat, analyzovat a vyměňovat si informace, včetně operativních informací o trestné činnosti;
- sdělovat zemím EU prostřednictvím národních jednotek Europolu bezodkladně veškeré informace a souvislosti mezi trestnými činy, které se jich týkají;

¹⁷¹ *Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol)*. Evropská unie. EUR-Lex. © Evropská unie, 1995–2017. [Citováno 2017-08-27].
Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=legisum:23040102_1.

- koordinovat, organizovat a provádět vyšetřovací a operativní postupy s cílem podporovat a posilovat činnosti příslušných orgánů zemí EU;
- připravovat posouzení hrozeb, strategické a operativní analýzy a všeobecné situační zprávy;
- účastnit se společných vyšetřovacích týmů;
- budovat specializovaná centra EU pro boj proti určitým typům trestné činnosti, především Evropské centrum pro boj proti kyberkriminalitě;
- podporovat země EU v boji proti trestným činům, které jsou usnadňovány, propagovány nebo páchány za použití internetu.¹⁷²

Každý členský stát EU je povinen zřídit národní jednotku Europolu a přiděluje k Europolu minimálně dva styčné důstojníky. Se vzrůstajícím významem Europolu jsou posilovány i jeho kapacity. V roce 2002 rozhodla Rada EU o zřízení nového institutu Europolu - společných vyšetřovacích týmů. Od ledna 2016 pracuje v rámci Europolu Evropské protiteroristické centrum (European Counter Terrorism Centre - ECTC) a vznikla jednotka pro oznamování internetového obsahu (Internet Referral Unit – IRU), jejímž úkolem je omezit teroristickou propagandu na internetu.¹⁷³

TE-SAT 2017

Europol každoročně od roku 2007 vydává zprávy *TE-SAT (The EU Terrorism Situation and Trend Report)*, v nichž zveřejňuje statistiku týkající se situace a trendů v oblasti terorismu v Evropské unii v předchozím roce.

V červnu 2017 byla zveřejněna již desátá zpráva - TE-SAT 2017,¹⁷⁴ která referuje o situaci a trendech v oblasti terorismu v Evropské unii v roce 2016. Zpráva potvrdila, že celková teroristická hrozba pro bezpečnost Evropské unie, zvyšující se v posledních letech, i nadále prudce vzrůstá. Hlavním problémem členských států EU je džihádistický terorismus, jenž úzce souvisí s fenoménem zahraničních teroristických

¹⁷² Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol). Evropská unie. EUR-Lex. © Evropská unie, 1995–2017. [Citováno 2017-08-27].

Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=legisum:23040102_1.

¹⁷³ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. S. 132.

¹⁷⁴ European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017.

Dostupné z <https://www.europol.europa.eu/tesat/2017/>.

bojovníků, kteří cestují mezi EU a zónami konfliktu v Sýrii a Iráku. Teroristické v EU v roce 2016 potvrdily posun v záměrech a schopnostech džihádských teroristů, kteří vzhledem k vysokému počtu způsobených ztrát na životech městské populace docílili vysoké frekvence propagace terorismu. Pečlivě plánované útoky také prokázaly zvýšenou hrozbu pro EU ze strany extrémistické menšiny působící na Středním východě, která využívá sítě lidí narozených a žijících v EU, často přechodně radikálních, ochotných a schopných jednat jako aktivní zprostředkovatelé terorismu.

V roce 2016 se prokázalo, že pro účinnou reakci na terorismus je nezbytné posílit přeshraniční spolupráci mezi orgány bojujícími proti terorismu. Za tímto účelem oficiálně zahájilo dne 1. ledna 2016 v rámci Europolu činnost Evropské centrum pro boj proti terorismu. V rámci Europolu je rovněž aktivní v oblasti výměny informací a zpracovávání analýz na podporu vyšetřování Emergency Response Team (EMRT), jenž se podílel na vyšetřování teroristických útoků ve Francii a Belgii.

Za rok 2016 bylo celkem nahlášeno 142 neúspěšných, zmařených či dokončených teroristických útoků v osmi členských státech EU (viz graf č. 1 v příloze A). Více než polovina z nich byly zaznamenány ve Velké Británii (76), další ve Francii (23), Itálii (17), Španělsku (10), Řecku (6), Německu (5), Belgii (4) a Nizozemsku (1) (viz graf č. 2 v příloze A a tabulka č. 1 přílohy A). Teroristické útoky v EU si vyžádaly 142 obětí a 379 zraněných.

Největší počet útoků, v nichž mohla být identifikována příslušnost teroristů, je přičítán etnickému, nacionalistickému a separatistickému terorismu (99 - viz graf č. 8 v příloze A a tabulka č. 1 přílohy A) a zaznamenal meziroční nárůst (viz graf č. 7 v příloze A). Útoky prováděné ultralevicovými extremisty mají od roku 2014 vzrůstající tendenci a v roce 2016 dosáhly počtu 27, z nichž většina (16) byla hlášena z Itálie (viz grafy č. 9 a 10 v příloze A). Nejzávažnější bezpečnostní hrozbou je džihádistický terorismus, jehož teroristické činy i přes klesající počet útoků (13; v roce 2015 bylo zaznamenáno 17 útoků) způsobily většinu obětí: 13 džihádistických teroristických útoků v roce 2016 (z toho šest útoků bylo spojeno s tzv. Islámským státem) si vyžádalo 135 obětí.

Na teroristických útocích v Evropě se podílí stále větší počet žen – ženy tvořily 26 % zatčených v roce 2016, což znamená významný nárůst ve srovnání s rokem 2015 (18 %), a snižuje se věk teroristů: téměř jedna třetina z celkového počtu zatčených (291 z

1002) bylo mladších 25 let. Narůstá počet Evropanů cestujících jako zahraniční teroristé do konfliktních oblastí Sýrie a Iráku. Nizozemsko uvedlo, že do Sýrie a Iráku odcestovalo i 40 dětí ve věku do 12 let, mnohé děti se nizozemským občanům v těchto zemích narodily. Většina z 1002 zadržených osob za teroristické činy v roce 2016 byla spojena s džihádistickým terorismem (718 osob - viz graf č. 6 v příloze A a tabulka č. 2 přílohy A). Počet zatčených džihádistů v posledních letech vzrůstá (viz graf č. 5 v příloze A).

Meziročně narůstá rovněž počet osob odsouzených z teroristických trestných činů; v roce 2016 bylo odsouzeno 580 osob (viz grafy č. 3 a 4 v příloze A a tabulky č. 3,4 a přílohy A).

Evropské centrum pro boj proti terorismu, vykonávající svou činnost v rámci Europolu, se v roce 2016 podílelo na 127 vyšetřování v oblasti boje proti terorismu. Uvedená statistika za rok 2016 prokazuje jasné narůstání aktivity džihádistů.¹⁷⁵

Teroristé používají širokou škálu snadno dostupných zbraní, výbušniny byly použity v 40 % útoků. Technickým trendem je používání palebných nepilotovaných přístrojů (UAV) – dronů, nesoucích alternativní a sofistikovanější improvizovaná výbušná zařízení (IED).

Teroristické útoky v EU jsou ze 40 % financovány z trestné činnosti, zejména z obchodu s drogami, krádeží, loupeží, prodeje padělaného zboží, úvěrových podvodů a krádeží vloupáním.

V roce 2016 se podařilo zavedením omezujících opatření snížit islamistickou on-line propagandu. Postupně klesal počet nových videí šířených tzv. Islámským státem. Situace se pokusila využít al-Káida a její pobočky a zaměřily se na získání nových diváků.

Skupiny džihádistických teroristů zahájily dobře organizovanou, koordinovanou mediální kampaň na sociálních sítích, jejímž cílem bylo rekrutovat stoupence a podpořit nebo oslavovat teroristické a extremistické činy. Společným úsilím jednotky pro oznamování internetového obsahu (Internet Referral Unit – IRU) a soukromého sektoru se podařilo on-line prezentaci terorismu omezit.

¹⁷⁵ European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017. S. 10.

Za trendy v oblasti terorismu TE-SAT 2017 označuje teroristickou hrozbu útokům džihádistického terorismu, a to jak prostřednictvím skupin zapojených do sítě, tak z osamělých aktérů. K útokům jsou využívány zejména výbušniny a vozidla a jejich cílem je náhodně zabít a zranit co nejvíce lidí. Džihádističtí aktivisté mohou být řízeni Islámským státem nebo jen inspirovány jeho ideologií a rétorikou. Útoky jsou pečlivě připravovány a prováděny spontánně. Teroristé jednající jménem IS dokázali, že jsou schopni rychle a efektivně plánovat poměrně složité útoky, včetně útoků na více cílů. Očekává se, že budou i nadále používat převážně nízkofrekvenční malá improvizovaná výbušná zařízení (IED) a improvizované zápalné prostředky (IID), které lze sestavit ze snadno dostupných produktů. Džihádisté se zaměřují na jednotlivce či malé skupiny lidí, kteří zastávají hodnoty považované za neislámské, a velké nic netušící davy lidí. Jednotlivci nebo malé skupiny, na které se teroristé zaměřují, mohou představovat tvrdé cíle (policie, armáda) nebo měkké cíle (kostel, synagoga, mešita). Velké nic netušící davy vybrané s úmyslem způsobit hromadné ztráty, jsou považovány za měkké cíle. Útoky jsou prováděny na veřejných místech, například na stanicích metra, mezinárodních letištích, která teroristům garantují multiplikační efekt a světovou mediální pozornost.

Pachateli teroristických útoků v EU jsou jak cizinci, kteří se v EU zdržují dlouhodoběji, tak občané, kteří vyrůstali v evropských zemích, v nichž útočili. Předpokládá se, že příliv uprchlíků a přistěhovalců do Evropy ze zón konfliktu bude pokračovat a IS i jiné džihádistické teroristické organizace budou i nadále využívat tok uprchlíků a migrantů k vysílání dalších aktérů teroristických útoků. Teroristické skupiny i nadále využívají k získání a podněcování k teroristickým činnostem sociálně-ekonomickou nespokojenost muslimských přistěhovalců do EU, oslovují je svou ideologií, která vyjadřuje obdiv k "mučednictví" a šíří názor, že islám je napaden státy Západu. Stále větší roli hraje zapojování žen, mladých lidí a dětí do nezákonného páchaní teroristických činů v EU, a to nejen tím, že pomáhají při jejich přípravách, ale také při pokusu o provedení samotných teroristických útoků.

Snížil se počet osob cestujících do konfliktních zón v Sýrii a Iráku s cílem připojit se k džihádistickým teroristickým skupinám jako zahraniční teroristé. Po porážce tzv. IS se očekává nárůst počtu osob navracejících se z těchto území a jejich připojení k

domácímu džihádistickému hnutí, čímž vzroste hrozba, kterou tyto lidé představují pro EU. Celkově se míra aktivity džihádistického terorismu v Evropě stále zvyšuje.

EU čelí zvýšenému násilí ze strany uprchlíků a etnických menšin, jejichž cílem je pravděpodobně vážně zastrašit části obyvatelstva. Tyto trestné činy však nelze i přes vykazování určitých podobností kvalifikovat jako terorismus nebo násilný extremismus, a proto nejsou členskými státy hlášeny a zahrnuty do statistiky TE-SAT.

Smrtelný útok na poslankyni labouristické strany ve Velké Británii v červnu 2016 opět prokázal hrozbu, která přichází i od osamělých aktérů, kteří by se mohli inspirovat pravicovou ideologií, ale nemají nutně úzké spojení s extremistickými skupinami. Na základě tohoto útoku a dalších fyzických útoků proti politikům, které se staly v celé EU v roce 2016, je třeba veřejné osobnosti, politické strany, občanské akční skupiny a sdělovací prostředky, které kritizují pravicový extremismus nebo obhajují migrační politiku, považovat za potenciální cíle pravicové extremistické agitace. Naproti tomu anarchisté a levicoví extrémisté využívají mírových demonstrací k útokům na státní správu a individuální vymáhání práva.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

7.1 Komparace protiteroristické politiky USA a EU

USA a Evropská unie jsou v boji proti globálnímu terorismu spojenci, jejich prioritním cílem je zajištění bezpečnosti obyvatel, jejich protiteroristické politiky se však odlišují. Obě varianty mají své pozitivní i negativní stránky a zaznamenávají úspěchy i neúspěchy.

Důvodem rozdílného přístupu v protiteroristické politice může být historický kontext. Spojené státy vznikly 4. července 1776 vyhlášením *Deklarace nezávislosti*. USA jsou demokratickou federativní republikou. Bezpečnostní politika USA je formována historickými faktory. Důležitý je především fakt, že na území USA nedošlo v moderních dějinách k rozsáhlejšímu válečnému konfliktu, což je dáno jejich strategickou výhodou odlehlosti a nezranitelnosti. Hospodářský růst nebyl přerušen a Spojené státy se staly nejsilnější vojenskou mocností světa s profesionální armádou vybavenou moderní technikou a schopnou vést současně několik operací na různých místech světa. Pozice USA jako silné velmoci však s sebou nese i určitá rizika. Světové veřejné mínění je velice citlivé na aktivity USA. V případě poskytnutí pomoci státu, který se na USA obrátí s žádostí o pomoc při řešení vlastní krize, jsou veřejným míněním napadány z intervence; v opačném případě jsou obviňovány z lhostejnosti. V americké politice se tak střídají trendy politiky izolacionismu s politikou proaktivního, mezinárodního přístupu, unilateralismu s multilateralismem, role světového lídra v ochraně míru, bezpečnosti a lidských práv nebo zaměření se na vlastní národní zájmy.¹⁷⁶

Naproti Evropská unie je jedinečným uskupením suverénních států s odlišnou zahraniční a bezpečnostní politikou a vnímajících bezpečnostní hrozby s různou

¹⁷⁶ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 106.

intenzitou. Bezpečnostní kultura Evropské unie je založena na fungování evropských institucí, vzájemné spolupráci členských států a snaze reagovat na aktuální bezpečnostní hrozby a globální výzvy.¹⁷⁷ Bezpečnostní a strategická kultura Evropské unie souvisí s vývojem integračního procesu a podobně jako u USA s historickými událostmi, jež formovaly evropský kontinent. V případě Evropy to byly především dvě světové války, jejichž devastační důsledky podnítily evropský integrační proces, založený na snaze o udržení míru a potřebě hospodářského růstu. Evropská unie je uskupením, které zatím nemá dlouhé trvání. V roce 1951 se spojilo prvních šest evropských zemí do Evropského společenství. Evropský integrační proces se ve svých počátcích prioritně soustředil na ekonomickou oblast, na vytvoření společného trhu a na postupné odbourávání překážek pro pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Otázky bezpečnosti Evropského společenství byly řešeny v rámci NATO, kde vůdčí silou byly USA. Spolupráce členských států v politicko-bezpečnostní oblasti byla právně institucionalizována až Maastrichtskou smlouvou v roce 1993, v níž byla společná zahraniční a bezpečnostní politika ukotvena jako jeden ze tří pilířů Evropské unie.¹⁷⁸

Rozdíly protiteroristické politiky USA a EU lze spatřovat ve třech rovinách:¹⁷⁹

- válka proti terorismu vs. boj proti terorismu;
- preemptivní údery vs. prevence konfliktů;
- důraz na sílu vs. důraz na dodržování mezinárodního práva.

Skutečnost komplikuje neexistence obecně přijatelné definice terorismu, která by jednoznačně určila, zda terorismus má být posuzován jako zločin nebo jako forma války. Z tohoto pramení další otázka, zda se zaměřit na potrestání jednotlivců, nebo na potrestání celých teroristických skupin.¹⁸⁰

USA hovoří o globální válce proti terorismu (GWOT). Použití vojenského termínu „válka“ pramení z pozice silné velmoci aplikující nekompromisní postoj k terorismu. USA rozhodně nechtějí vyvolat dojem neschopnosti bránit se a vést tak teroristy ke

¹⁷⁷ EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. S. 81.

¹⁷⁸ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 370.

¹⁷⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 224.

¹⁸⁰ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 224.

stupňování jejich požadavků a násilností. USA ideologizují boj proti terorismu, jsou ovlivněny mesiášským komplexem, z principů boje dobra se zlem, teologizují hrozby a vytvářejí novodobé politické mýty, například „říše zla“, „osa zla“, „darebácké státy“. Operace Irácká svoboda byla čistě vojenskou a ze stejného hlediska i úspěšnou akcí. Na jedné straně však teroristy přesvědčila, že pokud chtějí vyhrát, jejich příští útoky musí být ještě násilnější, ale na druhé straně přinesla řadu pozitivních změn: posuny v chování libyjského vůdce Kaddáfího, volby v Afghánistánu a dílčí volby v Saúdské Arábii, změnu v organizaci prezidentských voleb v Egyptě, stažení syrských vojsk z Libanonu, otřesy autoritativních režimů v Kyrgyzstánu a v Uzbekistánu. Pozitivní změny a přísliby do budoucnosti jsou z hlediska boje proti terorismu velmi dlouhodobou záležitostí.¹⁸¹

Evropská unie hrozbu terorismu nepodceňuje, nevolí však pojem „válka“, ale boj proti terorismu, čímž naznačuje, že se zdaleka nejedná pouze o vojenské údery. EU považuje terorismus za fenomén komplexní, věcné, materiální i duchovní, společenské i politické povahy, nikoliv pouze jako projev čistě mocenského či ozbrojeného násilí. Z těchto důvodů nelze dle EU proti terorismu bojovat válkou.

Národní bezpečnostní strategie USA (National Security Strategy - NSS) z roku 2002 i 2006 kladla důraz na tzv. preemptivní (předstižné údery), tedy na údery využívající síly k eliminaci bezprostřední závažné hrozby v situaci, kdy nelze využít jiných prostředků k jejímu odvrácení. Cílem bylo udržení vojenské převahy USA ve světě. Kritika této strategie zazněla i ze samotných Spojených států. Například Stanleyova nadace upozornila v roce 2006 na základní systémové chyby NSS, především na zaměňování preempce a preventivní války. Legitimizace útoku na Irák je podle nadace nebezpečným precedensem, který může vést ke kolapsu mezinárodního práva.

Evropská unie se zaměřuje na příčiny terorismu, jež spatřuje v bídě, útlaku a ozbrojených konfliktech podněcujících nenávist a války. V boji proti terorismu by proto podle EU měly být využívány především prostředky politického, diplomatického a ekonomického působení, plně dodržována lidská práva v souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 a Listinou základních práv

¹⁸¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 225.

EU, a to i v případě boje s mezinárodním terorismem. Vojenské zásahy by měly být až nejzazším řešením, jemuž předchází vyčerpání ostatních možností. EU spatřuje efektivní boj proti terorismu v uplatňování mezinárodní solidarity, v podpoře ekonomického rozvoje chudých zemí, ve zlepšování tamější zdravotní péče a vzdělávacích systémů a především v dodržování mezinárodního práva a dialogu. Odlišný přístup EU se výrazně projevil v diskusích před zahájením tzv. druhé irácké války.¹⁸²

Spojené státy jako jediná globální velmoc předpokládají, že mohou uskutečňovat své národní bezpečnostní zájmy a prosazování demokracie ve světě i prostřednictvím vojenského zásahu, a to i bez ohledu na mezinárodní právo a názory spojenců či mezinárodního společenství.

Evropská unie naopak nedisponuje účinnou vojenskou silou, má sice velké ambice v mezinárodní politice, avšak zajistit shodu členských států Unie v bezpečnostní strategii je dlouhodobější záležitostí. Neaktivnějšími členy EU v bezpečnostní oblasti jsou Velká Británie, Německo a Francie. Velká Británie je blízkým spojencem Spojených států, Německo je skeptické v případech nasazování vojenských sil mimo Evropu a Francie zastává tradičně „proevropský“ přístup s výhradami vůči politice USA. Postoje těchto států mají rovněž svůj historický kontext.¹⁸³ Evropská unie klade důraz na mezinárodní právo a vyjednávání. Kritika ji v některých případech vytýká politický alibismus.¹⁸⁴ Evropské pojetí boje s terorismem umožňuje státní moci pragmaticky vyjednat s teroristy, a to především v případech ochrany obětí, například při únosech osob či letadel, nebo důležitého společenského zájmu, například při oficiální jednání s ETA či IRA. Evropská unie nestaví svou bezpečnostní strategii na preferenci vojenské intervence. Přístup EU je založen na multilateralismu využívajícího politický dialog, diplomatický nátlak, mechanismy sledování a vyhodnocování aktuální situace. V nezbytných případech je možné použití donucování včetně vojenského zásahu, avšak výhradně s mandátem OSN.

Eichler se obává, že rozdíly mezi „hard strategy“ USA a „soft strategy“ EU v přístupu k terorismu by mohly vyústit ve „střet demokracií“ (clash of democracies)

¹⁸² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 183.

¹⁸³ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 397.

¹⁸⁴ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. S. 385.

uvnitř západní, nejvyspělejší, nejbohatší a také nejdemokratičtější civilizace. Přestože tato civilizace sdílí stejné hodnoty, ve vztahu k hrozbě globálního terorismu není schopna se sjednotit ve způsobech naplňování strategických cílů a volbě cest k jejich dosahování. Výsledkem takového vývoje by se podle Eichlera mohla stát neschopnost koordinovat bezpečnostně politické strategie v rámci západní civilizace, což by znamenalo dalekosáhlé důsledky v zajištění bezpečnosti občanů.¹⁸⁵

¹⁸⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 218.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce nazvané *Globální terorismus a protiteroristická politika* je přiblížit minimální akademickou definici terorismu a charakterizovat globální terorismus. Dále popsat protiteroristickou politiku Evropské unie a USA při eliminaci globálního terorismu.

Globalizační proces započatý koncem studené války vytvořil nový rámec politických, ekonomických i mezinárodních bezpečnostních vztahů. Vznikla společná bezpečnost, založená na mezinárodní spolupráci, a pominula hrozba vojenské intervence. Negativní stránkou globalizace je vzhledem k uvolnění státních hranic rozšíření prostoru organizovanému zločinu a růst závažnosti asymetrických hrozeb, z nichž nejvýznamnější je hrozba terorismu.

Terorismus je fenoménem, který provází lidstvo v celé jeho historii a který mění své formy v závislosti na dobovém kontextu. Rozvoji terorismu napomáhají jednak vnější, materiální podmínky, například napětí mezi sociálními skupinami, politickými ideologiemi, technický rozvoj aj., ale také vnitřní podmínky, k nimž lze přiřadit změnu geopolitické mapy světa a vznik řady nových států. Moderní demokratické společnosti jsou terorismem snadno zranitelné, neboť princip svobody a lidských práv v podmínkách demokratické společnosti usnadňuje teroristům práci.

Základním smyslem terorismu je šíření strachu ve společnosti. Teroristé působí nepřímě. Útoky jsou mířeny na civilní obyvatelstvo, čímž teroristé chtějí získat pozornost a ovlivnit veřejné mínění k nátlaku na vládu, aby splnila jejich požadavky. Manipulace veřejným míněním je pro teroristy zásadní. Zneužívají k tomu velkého počtu obětí svých teroristických útoků a média, která informují o jejich činech. Z tohoto hlediska lze terorismus nazvat psychologickou válkou vedenou pomocí médií. Terorismus je proto účinnější v demokratických státech, kde existují svobodná média. Ideologické motivy teroristů jsou často nahrazeny náboženskými. Terorismus není válkou v tradičním pojetí, nebývá obvykle vyhlášen a teroristé útočí převážně na civilní obyvatelstvo, vyhýbají se přímému boji.

Přestože výzkum terorismu zaznamenává po 11. září 2001 zvýšený zájem odborné i laické veřejnosti, stále nebyla přijata obecně uznávaná definice terorismu. Přijetí obecně

platné definice by přitom usnadnilo legislativu k potírání terorismu. Minimalistickou akademickou definicí terorismu uvádí Schmid: „*Terorismus je definován jako jakékoli použití násilí k dosažení politických cílů.*“¹⁸⁶ Existuje velké množství definic terorismu, obvykle spojených s funkcemi institucí, z nichž definice vyšly.

Americké definice se shodují na čtyřech hlavních rysech terorismu: záměrnosti a delší cílevědomé přípravě; politicky motivovaném cíli, zaměřeném na změnu uspořádání; na zaměření útoků na civilní cíle; aktéry teroristických útoků jsou podstatní skupiny a organizace. Evropský parlament považuje za teroristické „*záměrně páchané činy jednotlivců nebo skupin proti jedné nebo několika zemím, jejich institucím či státním příslušníkům s cílem zstrašovat je a ohrožovat jejich základní lidské svobody, demokracii, úctu k lidským právům a vládě práva*“.¹⁸⁷

Podobně i v oblasti typologie nepanuje jednotný názor a existuje řada variant klasifikace terorismu. V EU je používána typologie Europolu, jenž rozeznává terorismus džihádistický (dříve islamistický či nábožensky motivovaný), etnický a separatistický, levicový a anarchistický, pravicový a terorismus zaměřený na konkrétní cíl.

O etapě globálního terorismu, jenž je považován za nejvážnější bezpečnostní hrozbu současnosti, hovoříme po teroristických útocích na USA dne 11. září 2001. Globální teroristé jsou sdruženi do horizontální síťové struktury s celosvětovým pokrytím a disponují velkou nezávislostí v rozhodování. Cílem globálního terorismu je omezení vlivu USA v islámském světě a vytvoření panislámského kalifátu v muslimském světě. Za metodu dosažení těchto cílů zvolili teroristické útoky s důrazem na co největší počet civilních obětí, aby mohli psychologicky manipulovat s celosvětovým veřejným míněním. Zvláště nebezpečná je sebevražedný útok, jemuž prakticky nelze čelit. Smyslem teroristických útoků je vytvoření atmosféry strachu ve společnosti. Pro globální terorismus je charakteristická nejasná frontová linie, bezohledné násilné útoky na civilní obyvatelstvo a ničení hodnot. Referenčním objektem globálního terorismu jsou vyznavači islámu, jejichž podíl na světové populaci stoupá, v současné době

¹⁸⁶ SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. S. 8.

¹⁸⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. S. 167.

dosahuje přibližně jedné pětiny. Teroristé zneužívají k rekrutování nových stoupců bídy a utrpení lidí v islámských zemích i muslimů žijících v západní společnosti, podněcují pocity křivdy, frustrace, deprivace a beznaděje. Tito lidé spatřují v terorismu možnost pomsty i sebeocení jako mučedníka. Uvedené problémy je třeba brát v úvahu při hledání strategie boje proti terorismu. V Evropě útočí dobrovolníci z řad tzv. outsiders (muslimové přijíždějící do Evropy jako migranti) i insiders (potomci přistěhovalců, kteří útočí v zemi, kde se narodili, vyrůstali a studovali).

Teroristické útoky globálního terorismu jsou projevem nenávisti vůči hodnotám západní civilizace a vůči USA, jak dokládá fatva vydaná Bin Ládinem v únoru 1998, odvetou za politiku USA, především za Válku v Perském zálivu, po níž americká vojska okupovala Arabský poloostrov, a útokem proti stávajícímu uspořádání mezinárodních bezpečnostních vztahů na globální úrovni. Muslimský svět se cítí ponížen chováním USA jako vítěze v procesu globalizace, který navíc jednostranně podporuje nespravedlivé režimy v muslimském světě. Z akademického hlediska je hodnocení globálního terorismu mnohem složitější, což potvrzuje nejednoznačnost a složitost situace. Různé teorie se však shodují v tom, že teroristické útoky jsou neospravedlnitelné. Za příčinu terorismu označují (s výjimkou neokonzervativního proudu) reakce na politiku USA vůči islámskému světu, především na okupaci Iráku. Terorismus je tedy vyvolán válkou. Východisko akademici spatřují v dlouhodobém, preventivně zaměřeném působení, mezinárodní spolupráci, návratu k legitimním akcím, omezení vojenské přítomnosti USA ve světě a v použití vojenských intervencí pouze v nejzazším případě.

Existují dvě koncepce boje proti globálnímu terorismu: protiteroristická politika USA a protiteroristická politika Evropské unie. Přestože jsou USA a Evropská unie v boji proti globálnímu terorismu spojenci a mají shodný cíl i priority, jejich protiteroristické politiky se odlišují ve způsobech a prostředcích dosahování těchto cílů. Oba přístupy mají své pozitivní i negativní stránky a zaznamenávají úspěchy i neúspěchy. Důvody rozdílného přístupu v protiteroristické politice lze spatřovat v historickém kontextu.

Spojené státy jsou demokratickou federativní republikou založenou v roce 1776 vyhlášením *Deklarace nezávislosti*. Na území USA nedošlo v moderních dějinách k rozsáhlejšímu válečnému konfliktu, nebyl přerušen hospodářský růst a Spojené státy

se staly nejsilnější vojenskou mocností světa s profesionální moderně vybavenou armádou schopnou působit současně na různých místech světa. USA z pozice silné globální velmoci hovoří o globální válce proti terorismu (GWOT), čímž chtějí zdůraznit svůj nekompromisní postoj k terorismu. Spojené státy jako jediná globální velmoc předpokládají, že mohou uskutečňovat své národní bezpečnostní zájmy a prosazování demokracie ve světě i prostřednictvím vojenského zásahu, a to i bez ohledu na mezinárodní právo a názory spojenců či mezinárodního společenství.

Evropská unie je jedinečným uskupením suverénních států s odlišnou zahraniční a bezpečnostní politikou a vnímajících bezpečnostní hrozby s různou intenzitou. Bezpečnostní kultura Evropské unie je založena na fungování evropských institucí, vzájemné spolupráci členských států a snaze reagovat na aktuální bezpečnostní hrozby a globální výzvy. Bezpečnostní a strategická kultura Evropské unie souvisí s vývojem integračního procesu a s historickými událostmi, jež formovaly evropský kontinent, především dvěma světovými válkami. Snaha vyrovnat se s důsledky válek byla podnětem k evropskému integračnímu procesu, založeném na snaze o udržení míru a potřebě hospodářského růstu. Evropská unie, respektive Evropské společenství bylo založeno šesti evropskými státy v roce 1951. Otázky bezpečnosti Evropského společenství byly řešeny v rámci NATO, kde vůdčí silou byly USA a spolupráce členských států v politicko-bezpečnostní oblasti byla právně institucionalizována až Maastrichtskou smlouvou v roce 1993.

Evropská unie nepodceňuje hrozbu globálního terorismu. Terorismus vnímá v jeho komplexnosti, nikoliv pouze jako projev ozbrojeného násilí. Unie klade důraz na řešení příčin terorismu, za něž označuje bídu, útlak a ozbrojené konflikty podněcující nenávisť a války. Přístup EU k boji proti globálnímu terorismu je založen na multilateralismu využívajícího politický dialog, diplomatický nátlak, mechanismy sledování a vyhodnocování aktuální situace. V nezbytných případech je možné použití donucování včetně vojenského zásahu, avšak výhradně s mandátem OSN. Odlišný přístup EU se výrazně projevil v diskusích před zahájením tzv. druhé irácké války. Důraz Evropské unie kladený na mezinárodní právo, vyjednávání, lidská práva a svobody je kritikou v některých případech považován za politický alibismus.

Strategie USA a EU procházejí svým vývojem, mohou se navzájem doplňovat a ovlivňovat. Protiteroristické politiky obou spojenců aktuálně reagují na situaci ve světě

a na konkrétní výsledky boje proti terorismu. Obě strany mají podmínky k zaměřování se na to, co je spojuje, k postupnému překonávání rozdílů prostřednictvím věcného dialogu a k hledání společných přístupů. Z pohledu mezinárodního práva a dlouhodobého hlediska má dle převládajícího názoru odborníků přístup EU větší naději na úspěch, protože nereaguje pouze na vnější projevy terorismu, ale zabývá se příčinami terorismu a hledá východiska a řešení s dlouhodobým výhledem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BONANATE, L. *Mezinárodní terorismus*. Praha: Columbus, 1997. Edice XX. století. ISBN 80-85928-45-0.

ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-19-0.

EICHLER, J. *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1956-9.

EICHLER, J. *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války*. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2016. ISBN 978-80-245-2171-8.

EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2006. ISBN 80-7278-326-2.

EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1317-8.

EICHLER, J. *Terorismus a války v době globalizace. 2., dopl. vyd.* Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1790-9.

MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-8-9.

PIKNA, B. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-889-5.

PIKNA, B. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: (oblast policejní a justiční spolupráce) : vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 2003. Vysokoškolská učebnice. ISBN 80-7201-449-8.

SCHMID, Alex P. *Světový terorismus: encyklopedie*. Praha: Svojtka & Co., 2001. ISBN 80-7237-340-4.

SOULEIMANOV, E. a MITCHELL A. BELFER. *Terorismus: pokus o porozumění*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Knižnice Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-038-4.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BECK, U. *What Is Globalization?* Cambridge: Polity Press, 1999. ISBN 0-745-62125-2.

European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017. © European Union Agency for Law Enforcement Cooperation 2017. ISBN 978-92-95200-79-1
Dostupné z <https://www.europol.europa.eu/tesat/2017/>

EVANS, G. *Dictionary of International Relations*. New Jersey: Penguin Books Ltd., 1998. ISBN 0-140-51397-3.

FUKUYAMA, F. *State-Building Governance and World Order in the 21st Century*. New York: Cornell University Press, 2004. ISBN 0-801-44292-3.

HENDERSON, H. *Global terrorism: The complete reference guide*. New York: Facts On File Inc., 2001. ISBN 0-816-04958-0.

HUNTINGTON, S. *The Third Wave Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman: University of Oklahoma Press, 1993. ISBN 0-806-12516-0.

KIRAS, J. *Special Operations and Strategy From World War II to the War on Terrorism*. New York: Taylor & Francis Ltd., 2006. ISBN 0-415-70212-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

EURACTIV.CZ. Terorismus: Historický přehled [online]. © 2004-2016. EU-Media, s.r.o. 2015 [cit. 2017-08-27]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/vnitro-a-spravedlnost/terorismus-historicky-prehled-013078/>

EUR-LEX. Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol): Evropská unie [online]. © Evropská unie, 1995–2017. [cit. 2017-08-27].

Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=legissum:23040102_1.

SEZNAM ZKRATEK

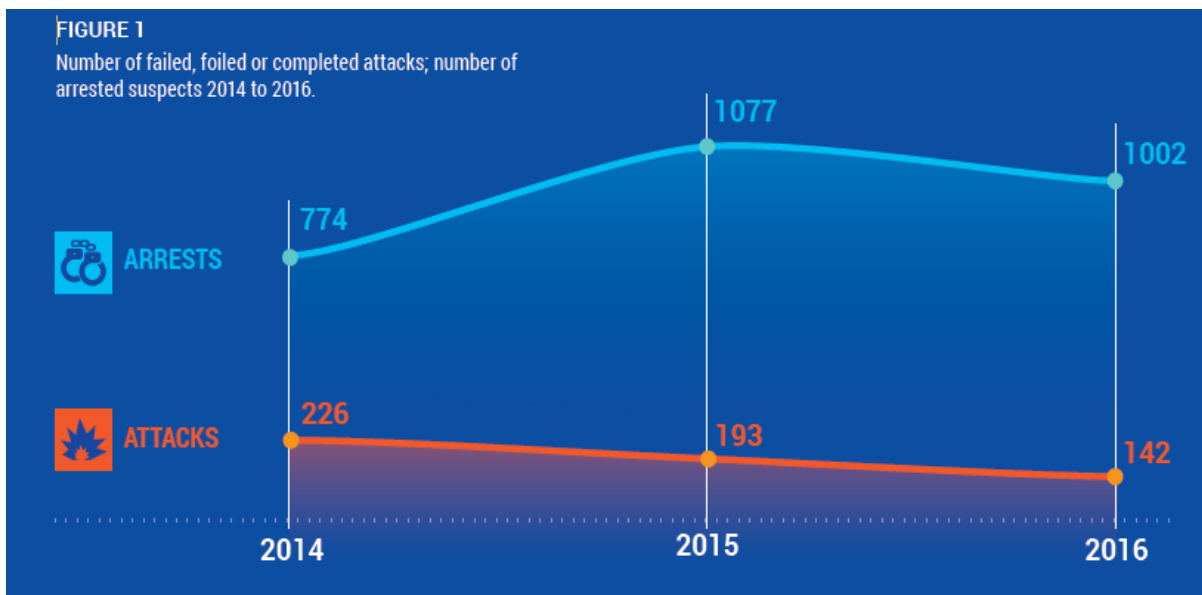
- CIA (Central Intelligence Agency) – Ústřední výzvědná služba
ETA (Euskadi Ta Askatasuna) – Baskicko a svoboda
EU (European Union) – Evropská unie
FBI (Federal Bureau of Investigation) – Federální úřad pro vyšetřování
GIA (Groupe Islamique Armé) – Ozbrojené islámské skupiny
GWOT (Global War on Terror) – Globální válka proti teroru
IRA (Irish Republican Army) – Irská republikánská armáda
IRGC (Islamic Revolutionary Guard Corps) – Islámské revoluční gardy
IS – Islámský stát
NATO (North Atlantic Treaty Organization) – Severoatlantická aliance
NGO (Non-Governmental Organization) – Nestátní nezisková organizace
NSS (National Security Strategy) – Národní bezpečnostní strategie
OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OOP – Organizace pro osvobození Palestiny
OSN – Organizace spojených národů
RF – Ruská federace
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
USA – Spojené státy americké
ZHN – zbraně hromadného ničení

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Situace a trendy z oblasti terorismu v Evropské uniiI

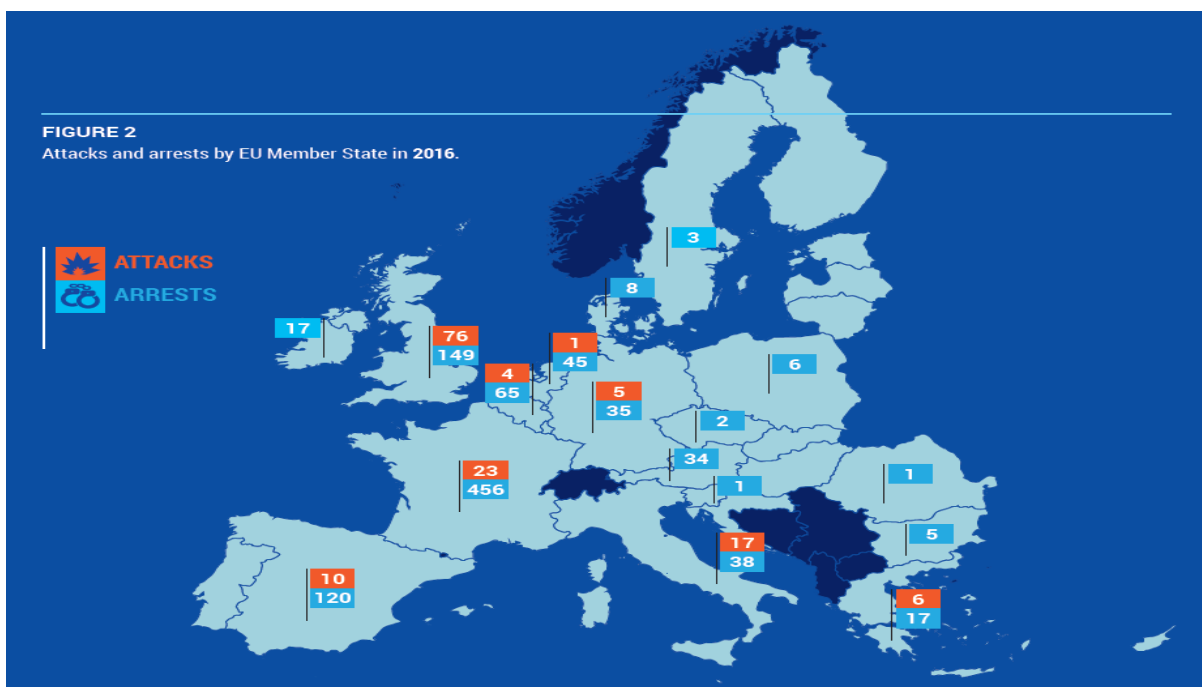
Příloha A - Situace a trendy z oblasti terorismu v Evropské unii

Graf 1: Počet neúspěšných, zmařených či dokončených útoků a počet zatčení podezřelých v letech 2014 až 2016

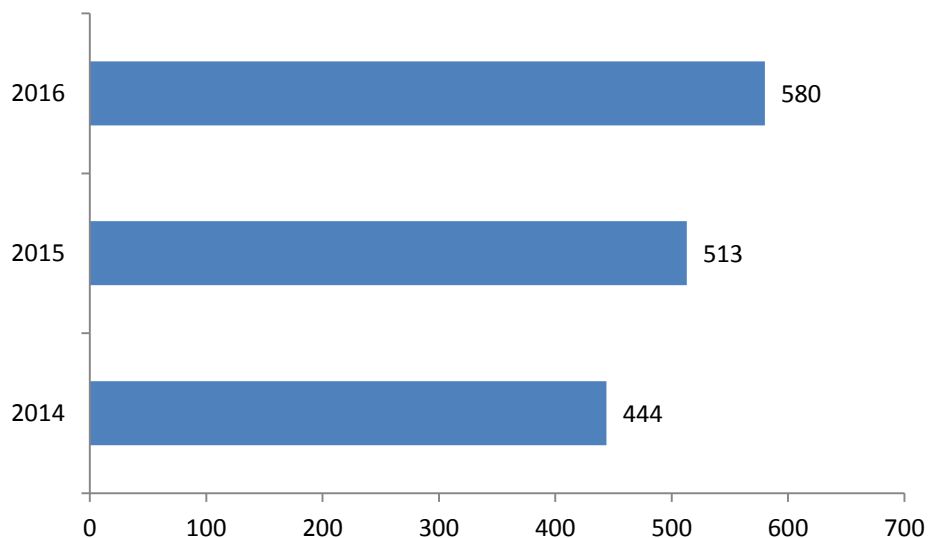
Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 2: Útoky a zatčení v členských státech EU v roce 2016

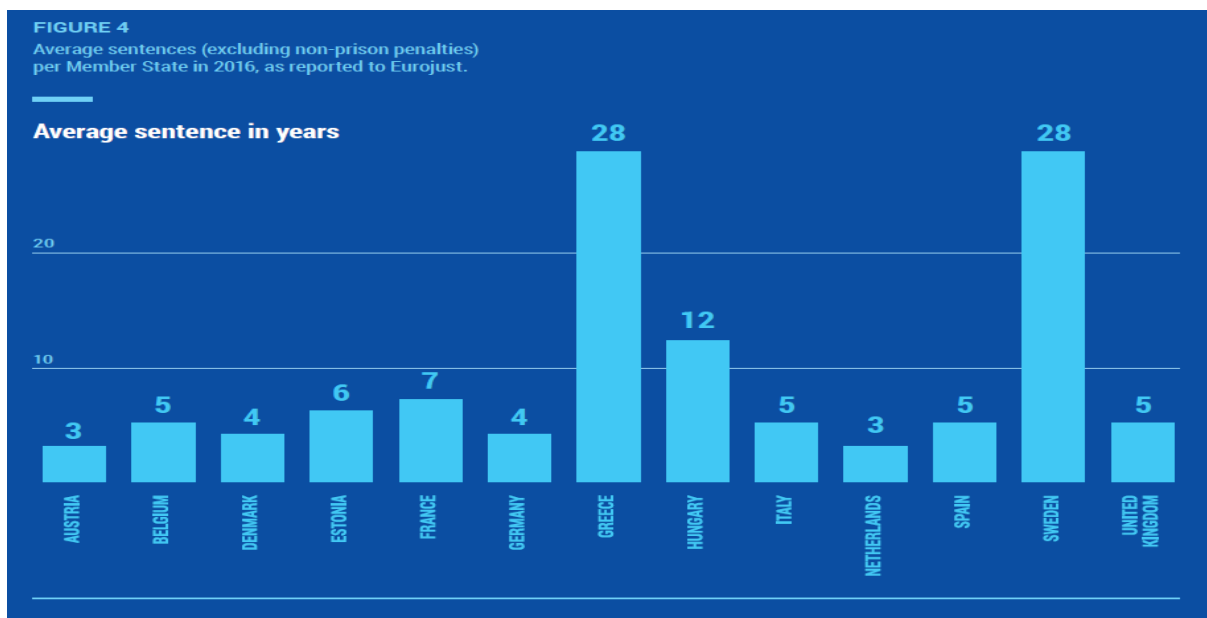
Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 1: Počet osob odsouzených z teroristických trestných činů v letech 2014 až 2016
(dle zprávy Eurojust)

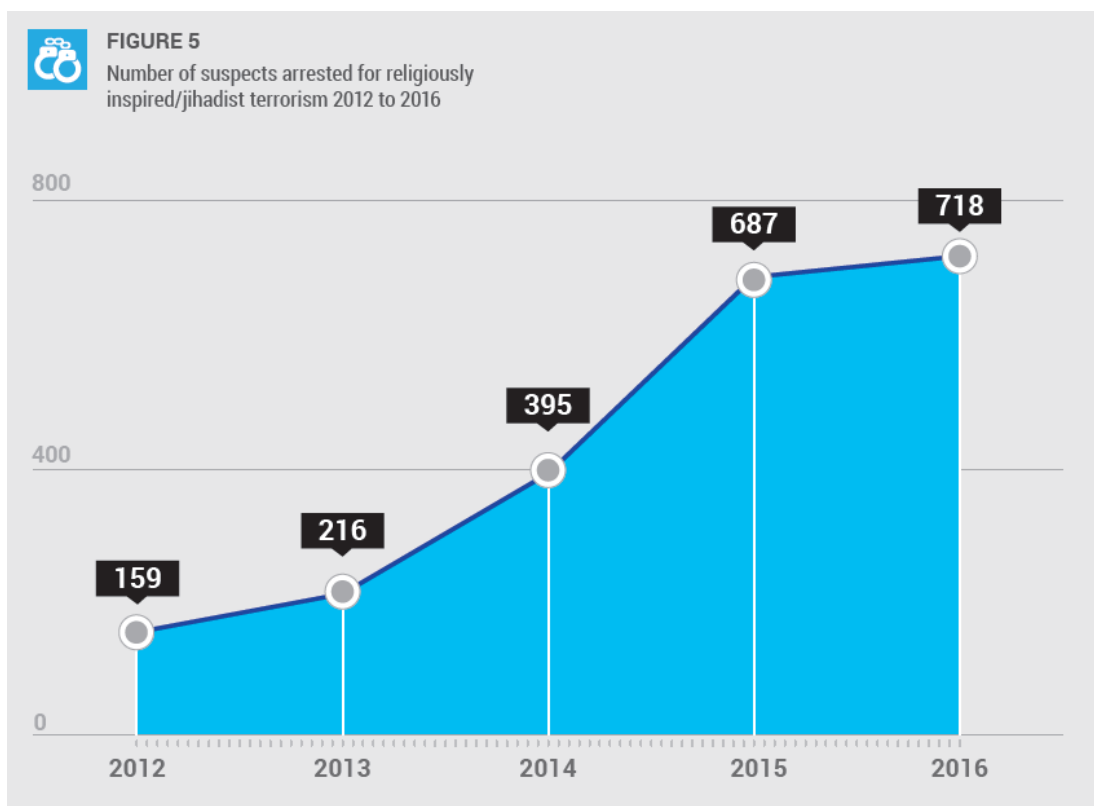
Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 4: Průměrné tresty v rocích (s výjimkou podmíněných trestů) v členských státech EU
(dle zprávy Eurojust)

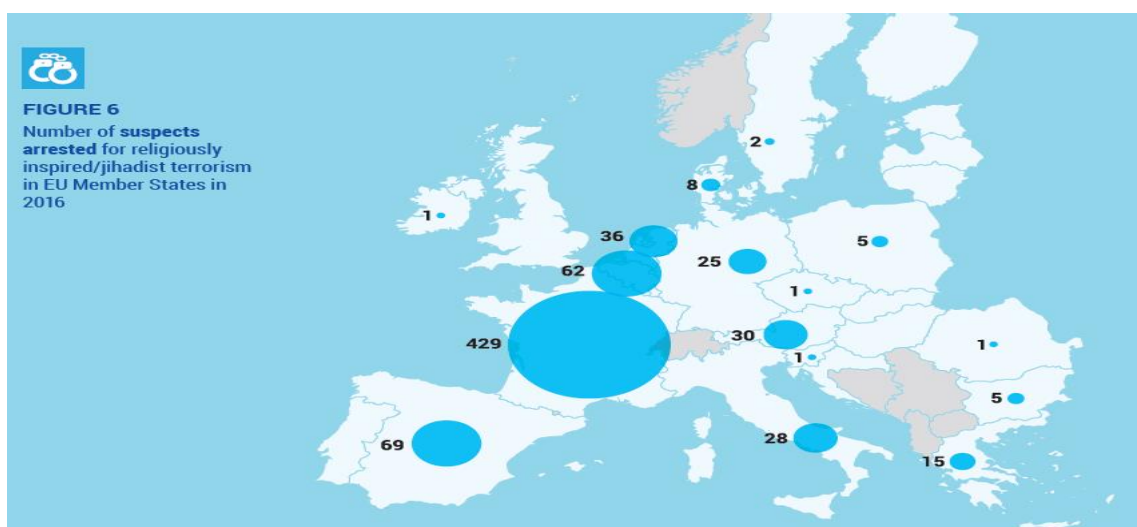
Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 5: Počet zatčených podezřelých z nábožensky inspirovaného/džihádistického terorismu v letech 2012 až 2016

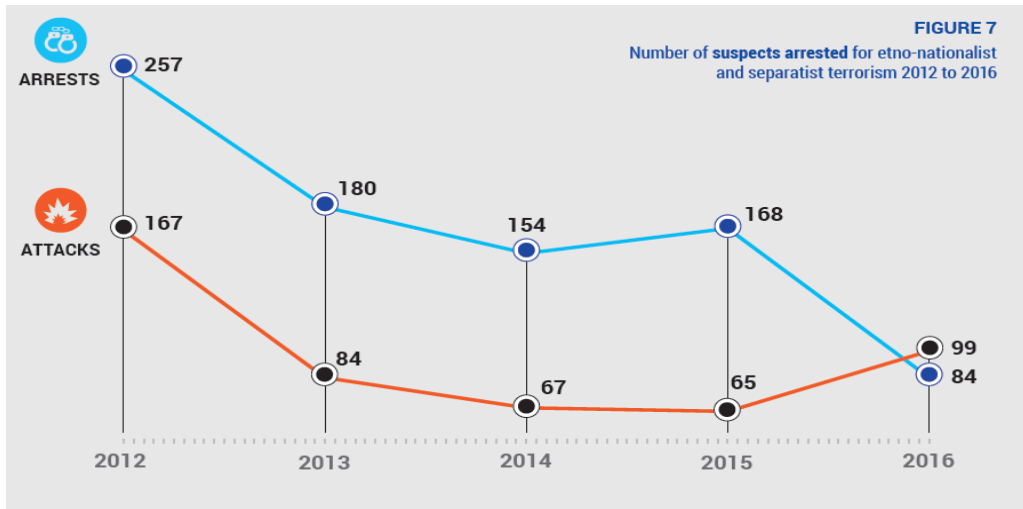
Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 6: Počet zatčených podezřelých z nábožensky inspirovaného/džihádistického terorismu v členských státech EU (2016)

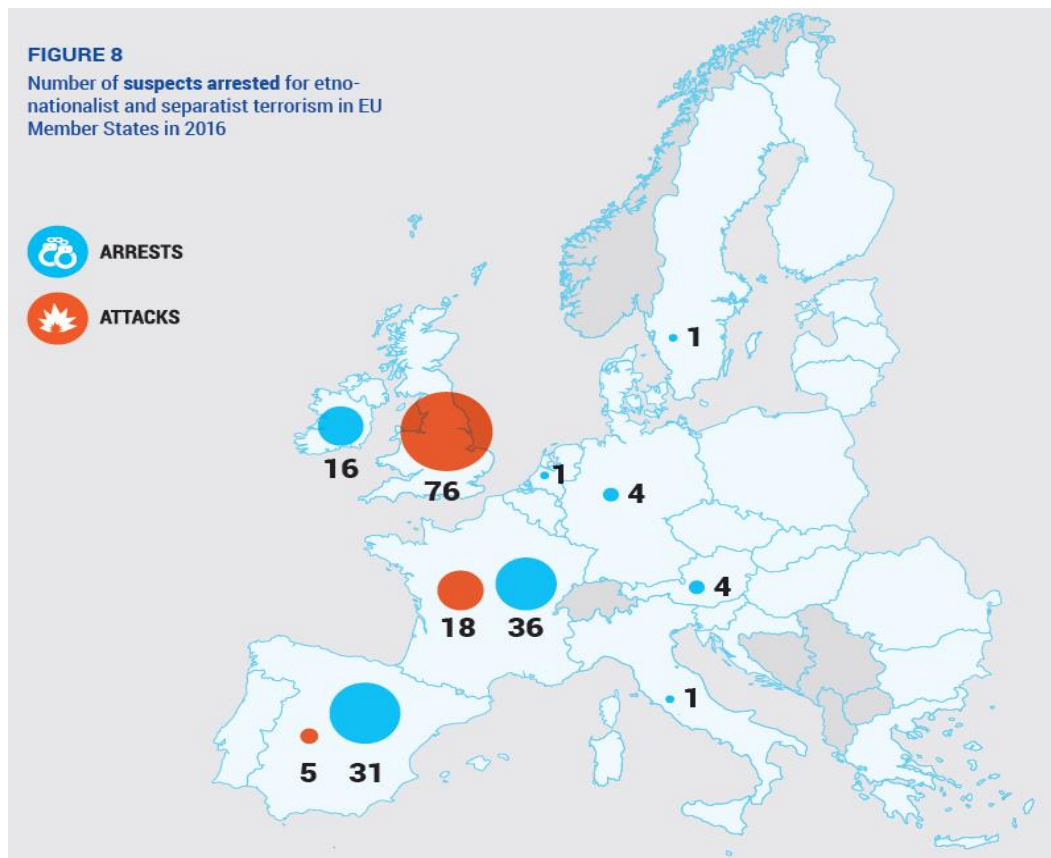
Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 7: Počet útoků a zatčených podezřelých z etnického a separatistického terorismu v letech 2012 až 2016

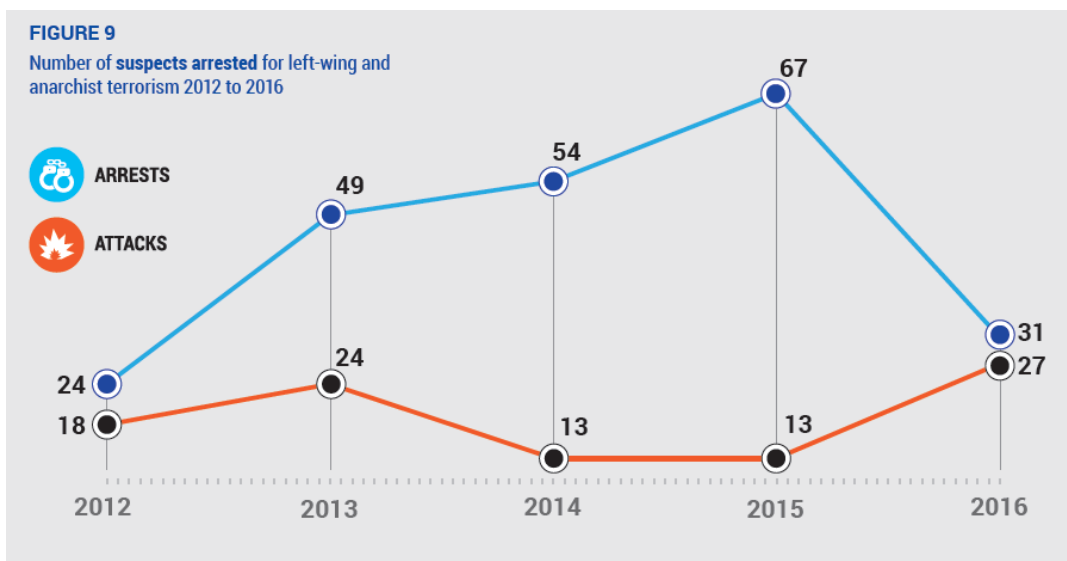
Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 8: Počet útoků a zatčených podezřelých z etnického a separatistického terorismu v členských státech EU (2016)

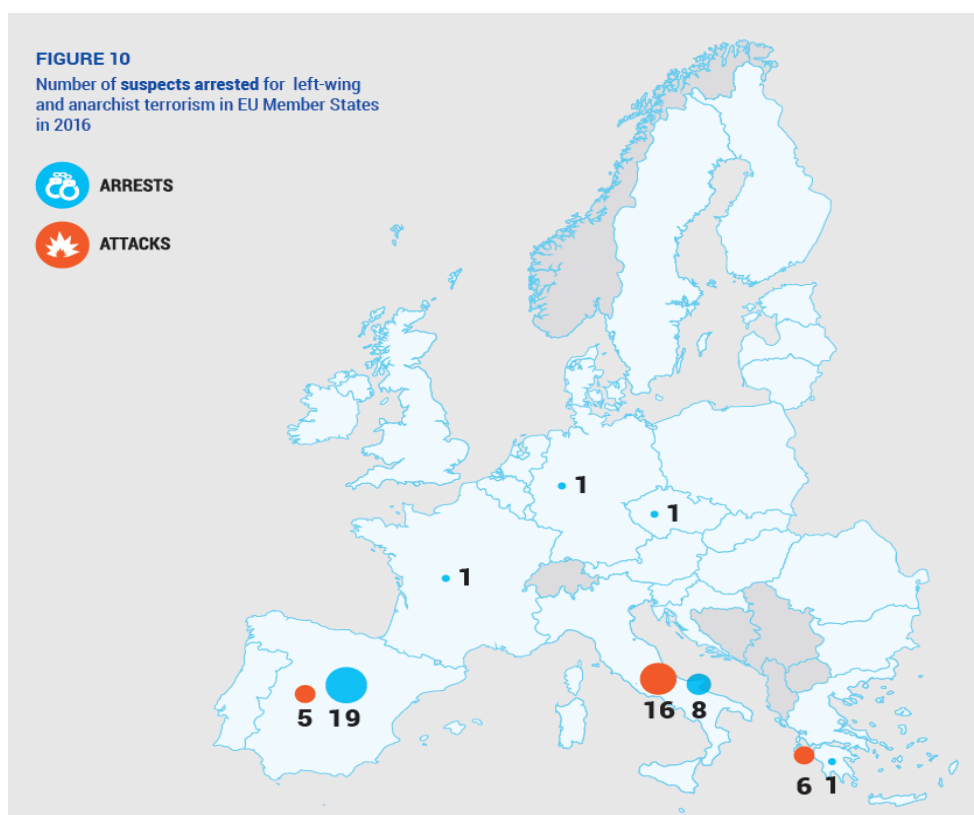
Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 9: Počet útoků a zatčených podezřelých z ultralevicového a anarchistického terorismu v letech 2012 až 2016

Zdroj: TE-SAT 2017

Graf 10: Počet útoků a zatčených podezřelých z ultralevicového a anarchistického terorismu v členských státech EU (2016)

Zdroj: TE-SAT 2017

Tabulka 1: Počet neúspěšných, zmařených či dokončených útoků v členských státech EU v roce 2016 dle typu terorismu

Member State	Jihadist	Left-wing	Right-wing	Separatist	Single issue	Not specified	Total
Belgium	4	0	0	0	0	0	4
France	5	0	0	18	0	0	23
Germany	4	0	0	0	0	1	5
Greece	0	6	0	0	0	0	6
Italy	0	16	0	0	0	1	17
Netherlands	0	0	1	0	0	0	1
Spain	0	5	0	5	0	0	10
UK	0	0	0	76	0	0	76
Total	13	27	1	99	0	2	142

Zdroj: TE-SAT 2017

Tabulka 2: Počet zatčených v roce 2016 v členských státech EU dle typu terorismu

Member State	Jihadist	Left-wing	Right-wing	Separatist	Single issue	Not specified	Total
Austria	30	0	0	4	0	0	34
Belgium	62	0	0	0	0	3	65
Bulgaria	5	0	0	0	0	0	5
Czech Republic	1	1	0	0	0	0	2
Denmark	8	0	0	0	0	0	8
France	429	1	0	26	0	0	456
Germany	25	1	5	4	0	0	35
Greece	15	1	0	0	0	1	17
Ireland	1	0	0	16	0	0	17
Italy	28	8	0	1	0	1	38
Netherlands	36	0	6	1	0	2	45
Poland	5	0	1	0	0	0	6
Romania	1	0	0	0	0	0	1
Slovenia	1	0	0	0	0	0	1
Spain	69	19	0	31	0	1	120
Sweden	2	0	0	1	0	0	3
UK	-	-	-	-	-	149	149
Total	718	31	12	84	0	157	1002

Zdroj: TE-SAT 2017

Tabulka 3: Počty odsouzených za teroristické útoky v členských státech EU

Member State	2014	2015	2016
Austria	2	29	26
Belgium	46	120	136
Denmark	13	1	8
Estonia	0	0	2
Finland	4	0	4
France	36	14	66
Germany	11	17	30
Greece	10	38	3
Hungary	0	0	2
Italy	4	0	11
Lithuania	4	1	1
Netherlands	5	18	42
Portugal	0	0	1
Slovenia	0	1	1
Spain	191	166	154
Sweden	0	2	4
United Kingdom	115	106	89*
Total	441	513	580

Zdroj: TE-SAT 2017

Tabulka 4 Počet rozsudků v roce 2016 v členských státech EU a podle typu terorismu (dle zprávy Eurojust)

Member State	Jihadist	Separatist	Left-wing	Right-wing	Not specified	Total
Austria	26	0	0	0	0	26
Belgium	138	0	0	0	0	138
Denmark	6	2	0	0	0	8
Estonia	2	0	0	0	0	2
Finland	4	0	0	0	0	4
France	68	0	0	0	0	68
Germany	28	2	0	0	0	30
Greece	0	0	3	0	0	3
Hungary	0	0	0	1	1	2
Italy	11	0	0	0	0	11
Lithuania	0	0	0	0	1	1
Netherlands	32	5	0	5	0	42
Portugal	1	0	0	0	0	1
Slovenia	0	0	0	0	1	1
Spain	38	116	0	3	0	157
Sweden	4	0	0	0	0	4
United Kingdom*	0	0	0	0	89**	89
Total	358	125	3	9	92	587

Zdroj: TE-SAT 2017

Tabulka 5: Počet rozsudků, odsouzení a zproštění obvinění podle členských států EU
v roce 2016 (dle zprávy Eurojust)

Member State	Convictions	Acquittals	Total	Acquittals In %
Austria	26	0	26	0%
Belgium [*]	127	11	138	8%
Denmark	4	4	8	50%
Estonia	2	0	2	0%
Finland	0	4	4	100%
France	68	0	68	0%
Germany	30	0	30	0%
Greece	3	0	3	0%
Hungary	2	0	2	0%
Italy	6	5	11	45%
Lithuania	0	1	1	100%
Netherlands	39	3	42	7%
Portugal	0	1	1	100%
Slovenia	0	1	1	100%
Spain	134	23	157	15%
Sweden	3	1	4	25%
United Kingdom ^{**}	89	-	89 ^{***}	-

Zdroj: TE-SAT 2017

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Pavel Janošťák

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Globální terorismus a protiteroristická politika

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 60

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů českých použitých zdrojů: 12

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 7

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D